

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA PEDAGOGIKY

**LESNÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY (LMŠ) -
ALTERNATIVNÍ ZPŮSOB PŘEDŠKOLNÍHO
VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKÉ REPUBLICCE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Martina Morávková

Učitelství pro MŠ

Vedoucí práce: Doc. Paedr. Ladislav Podroužek, Ph.D.

Plzeň, 2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 3. května 2013

.....

vlastnoruční podpis

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala doc. Paedr Ladislavovi Podroužkovi, Ph.D., za cenné rady a odborné připomínky, kterými přispěl k vypracování této bakalářské práce. Dále děkuji lesní mateřské škole Berounka v Druztové a lesní mateřské škole Větvička v Plzni za poskytnutí informací a ochotu spolupracovat na této bakalářské práci.

OBSAH

ÚVOD	3
1 LES	4
2 LESNÍ PEDAGOGIKA	4
2.1 Lesní pedagogika v ČR	5
3 JOSEF CORNELL	6
3.1 Flow učení	6
3.2 Fáze flow učení.....	7
4 LESNÍ MATEŘSKÁ ŠKOLA (LMŠ)	9
4.1 Historie lesních mateřských škol	10
4.2 Lesní mateřské školy v České Republice	10
4.3 Základní typy lesních mateřských škol	12
5 ZÁZEMÍ LESNÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY	14
6 STRAVOVÁNÍ	15
7 VYBAVENÍ A OBLEČENÍ	16
8 VÝZKUMY	17
8.1 Školní připravenost.....	17
8.2 Nemocnost	18
8.3 Motorické dovednosti	18
8.4 Koncentrace	19
9 KONCEPTY LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL	19
9.1 Pedagogika Marie Montessori	19
9.2 Didaktický materiál.....	20
9.3 Koncentrace dítěte.....	21
9.4 Stěžejní myšlenky Marie Montessori	21
9.5 Waldorfská pedagogika.....	22
9.6 Waldorfská mateřská škola	23
10 PRAKTICKÁ ČÁST	25
10.1 Cíl výzkumu.....	25
10.2 Hypotézy.....	25
10.3 Metoda šetření.....	26
10.3.1 Cílová skupina.....	26
10.3.2 Metoda výzkumu.....	27
10.4 Vyhodnocení dotazníků určených učitelům běžných mateřských	27

10.4.1	Charakteristika respondentů.....	27
10.4.2	Seznámení učitelů běžných mateřských škol s lesními mateřskými školami jako alternativou předškolního vzdělávání	31
10.4.3	Ochota pracovat jako učitel v lesní mateřské škole	32
10.4.4	Známost pedagoga z lesní mateřské školy	33
10.4.5	Přirozenost lesních mateřských škol	33
10.4.6	Kladné stránky lesní mateřské školy	34
10.4.7	Záporné stránky lesní mateřské školy	35
10.5	Vyhodnocení dotazníků určených učitelům lesních mateřských škol.....	37
10.5.1	Charakteristika respondentů.....	37
10.5.2	Důvod pro práci v lesní mateřské škole	41
10.5.3	Počet dětí, které chodí do lesní mateřské školy.....	42
10.5.4	Přirozenost lesních mateřských škol	43
10.5.5	Kladné stránky lesní mateřské školy	44
10.5.6	Pozitivní ohlasy ze strany rodičů	45
10.5.7	Negativní ohlasy ze strany rodičů	46
10.6	Závěr výzkumu.....	47
10.7	Osobní názor	49
10.7.1	LMŠ Větvicka	49
10.7.2	LMŠ Berounka	50
	ZÁVĚR	53
	SUMMARY	54
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	55
	SEZNAM OBRÁZKŮ	58
	SEZNAM TABULEK	58
	SEZNAM GRAFŮ.....	59
	SEZNAM PŘÍLOH.....	59

ÚVOD

Tato bakalářská práce se bude zabývat lesními mateřskými školami v České republice. Hlavním tématem jsou lesní mateřské školy, jejich zázemí, stravování dětí a oblečení dětí do přírody. Pozornost je také věnována důležitosti lesa pro člověka, lesní pedagogice a osobě, která je jedním ze zakladatelů environmentálního oboru. Práce se dále zmiňuje o možnosti převzít do konceptu lesní mateřské školy i prvky jiných alternativních směrů. Poslední větší kapitolou, která se v práci objevuje, jsou výzkumy. Výzkumy týkající se lesních mateřských škol a dětí, které tyto mateřské školy navštěvovaly. Součástí bakalářské práce je i výzkum. Výzkum se snažil přiblížit názory učitelů běžných mateřských škol na alternativní způsob předškolního vzdělávání, jakým lesní mateřské školy bezpochyby jsou. Zároveň přibližuje zkušenosti pedagogů lesních mateřských škol a jejich názory na toto vzdělávání.

Toto téma jsem si vybrala, protože jsem zastáncem konceptu lesních mateřských škol. Líbí se mi tento způsob vzdělávání a také fakt, že téměř celý program probíhá venku v přírodě. Myslím si, že by se více lidí mělo dozvědět o této možnosti vzdělávání předškolních dětí a nejen jich.

1 LES

Před začátkem práce je důležité si povědět něco o lese. Je důležité vědět, že les je zatím nejpřirozenější životní prostor pro člověka. Dnešní člověk žije v hustě osídlené kulturní krajině a proto má les stále větší prožitkový a životní význam zejména pro děti a mládež, ale i pro dospělé. Lidé touží po lesních zážitcích, touží být v blízkosti lesa. Tato touha je reakcí na způsob života dnešních lidí ve světě plném technických vymožeností a chce být uspokojena. Lidé touží po návratu k přírodě, chtějí se znovu spojit s přírodou novým způsobem.

Proto se v německy mluvících oblastech od poloviny 80. let objevily lesnickopedagogické iniciativy. Zařízení pro ně určená rostla a postupně se k nim přidaly skupiny zabývající se hrami v lese, školy a mateřské školy, prázdninové programy a další.

Ovšem kdo se chce pohybovat v lese, musí se k němu chovat zodpovědně a ohleduplně. Nejlépe toho docílíme tak, že necháme lidi, aby se stali účastníky zázračného místa, zvaného les. Ukážeme jim krásy, které les skýtá. Pokoušíme se v nich probudit úžas a zároveň úctu k lesu.¹

2 LESNÍ PEDAGOGIKA

Lesní pedagogika a lesní mateřské školy, tyto dva pojmy patří neodmyslitelně k sobě. Pedagog v lesní mateřské škole nemůže učit děti poznávat les, pokud on sám o něm nic neví. Tato kapitola slouží k tomu, aby si lidé uvědomili, že existuje i vzdělání o lese a že toto vzdělání je stejně důležité jako kterékoliv jiné vzdělávání.

Idea lesní pedagogiky vznikla v USA v 60. letech 20. století a brzy se rozšířila do evropských zemí. Lesní pedagogika je environmentální vzdělávání o lese, vztazích a procesech probíhajících v něm, která je založena na prožitku zprostředkovaném lesními pedagogy nejlépe přímo v prostředí lesa.²

¹ Lesní pedagogika. *Střední lesnická škola v hranicích* [online]. 2012 [cit. 2013-03-11]. Dostupné z: <http://www.slshranice.cz/lesnipedagogika/galerie/index.htm>

² ŠIMIK, Ondřej. *Základy seznamování s přírodou a společností*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2007, s 125. ISBN 978-80-7368-490-7.

Lesní pedagogika je určena pro předškolní, školní a jiné kolektivy dětí a není konkurencí škole ani vědeckým vzdělávacím institucím. Doplňuje a rozšiřuje vědomosti dětí zábavnou formou. Děti tak zapojují do poznání všechny svoje smysly.³

Tato pedagogika prohlubuje zájem veřejnosti a les, zlepšuje vztah člověka k lesu a přírodě obecně. Zároveň lidem také objasňuje význam hospodaření v lese, podporuje pochopení práce lesníků a prohlubuje zájem a dřevo jako obnovitelnou surovinu.

Lesní pedagog je speciálně vyškolený lesník, který přibližuje les zábavně a interaktivně. Jeho cílem není poučování, ale příjemný a zajímavý prožitek, který vede poslze k poučení. Každý lesní pedagog je absolventem kurzu. Tento kurz je kompatibilní s dalšími evropskými státy. Na kurzu si ke svému lesnickému vzdělání osvojuje základy pedagogiky, didaktiky a psychologie. Prakticky se připravuje na práci s veřejností v lese. Aktivitu, které bude později realizovat s dětmi v lese, si v kurzu také sám vyzkouší. Entuziasmus, humor, ale i odbornost jsou vlastnosti, které lesním pedagogům rozhodně nechybí. Lektoři, kteří vyučují kurzy, jsou odborníci s dlouholetými zkušenostmi.⁴

2.1 Lesní pedagogika v ČR

Lesní pedagogika (LP) není zakotvena v naší ani v evropské legislativě. Podporu však našla ve stěžejním lesnickém dokumentu Evropské unie „Akčním plánu EU pro lesy“ a i v připravovaném českém Národním lesnickém programu II. Lesní pedagogika je také od roku 2006 zakotvena v „Akčním plánu Státního environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v ČR na léta 2007 až 2009 a v „Akčním plánu ministerstva zemědělství k problematice environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty na roky 2007-2009“. Zastoupení lesní pedagogiky nalezneme také ve strategickém dokumentu „Koncepty státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období 2012-2013.“

O lesní pedagogice v České republice hovoříme od konce 90. let 20. století. V tuto dobu se několik zaměstnanců ISŠL Vimperk vyškolovalo v Rakousku a začalo pořádat specializované aktivity pro děti. Od roku 2002 začali tito zaměstnanci pořádat také kurzy pro nové lesní pedagogy.

³ HEDERER, Josef a Hildegard SCHMIDBAUER. *Les a praktická ekologická výchova v mateřských školách*. Vyd. v ČR 1. Praha: Pražské ekologické centrum, 1996, s. 18. ISBN 978-80-87472-22-4.

⁴ Vzdělávání. *Mezi stromy* [online]. 2007 [cit. 2013-01-30]. Dostupné z: <http://www.mezistromy.cz/cz/vzdelani/lesni-pedagogika/lesni-pedagog>

Struktura kurzu byla převzata z Rakouska a modifikována na české podmínky. Proto není divu, že je lesní pedagogika do jisté míry ovlivněna rakouským modelem. Od roku 2005 pořádá kurzy lesní pedagogiky Sdružení lesních pedagogů ČR a Střední lesnická škola v Hranicích. Na konci června 2007 bylo vyškoleno přibližně 130 lesních pedagogů. Ovšem o rozmachu lesní pedagogiky u nás lze hovořit již od roku 2002. V tomto roce se většina lesnických organizací začala zabývat těmito aktivitami. Jako jedna z prvních to byla Lesní škola při Městských lesích v Ostravě, LČR, ÚHÚL.

V současné době se lesní pedagogice věnuje celá řada lesnických organizací. Patří k nim například Ministerstvo zemědělství (Mze), Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem (ÚHÚL), Lesy České republiky (LČR), městské lesy.⁵

3 JOSEF CORNELL

Josef Cornell, toto jméno by se nám mělo vybavít, v souvislosti s environmentální výchovou. Protože je tento muž významnou a uznávanou autoritou ve svém oboru, je jeho osobě a stylu jeho učení věnována celá následující kapitola.

Joseph Cornell se narodil v USA v roce 1950. Je jednou z významných autorit v oboru environmentální výchovy. Vyvinul oblíbenou a hojně využívanou metodiku pro aktivity s dětmi v přírodě. Jeho kniha *Sdílet přírodu s dětmi* byla přeložena do devatenácti jazyků a je základním kamenem řady programů s dětmi v přírodě. Není tedy divu, že Cornellovy metody a myšlenky jsou využívány v praxi lesních mateřských škol jak u našich sousedů tak i u nás.⁶

3.1 Flow učení

V Německu je dílo Josepha Cornella považováno za jeden ze základních pramenů tzv. zážitkové pedagogiky. Zážitek je v Cornellově pojetí cestou k poznání přírody. Cornell označuje proces učení pomocí zážitku pojmem „flow”. Pojem „flow“ můžeme chápat jako plutí, sladění se. Většina z nás zná tento stav, když se plně soustředí na nějakou aktivitu. A tak není náhodou, že jedním významným prvkem zážitkové pedagogiky je lezení na

⁵ Vzdělávání. *Mezi stromy* [online]. 2007 [cit. 2013-01-30]. Dostupné z: <http://www.mezistromy.cz/cz/vzdelani/lesni-pedagogika/lesni-pedagogika-v-cr>

<http://www.mezistromy.cz/cz/vzdelani/lesni-pedagogika/lesni-pedagogika-v-cr>

⁶ O Portálu. *Nakladatelství Portál* [online]. 2005 — 2012 [cit. 2013-02-05]. Dostupné z:

<http://www.portal.cz/o-portalu/autori/cornell--joseph/48607/>

lanech. Tyto aktivity sám Cornell nezařazuje, avšak zážitek na laně, kdy se člověk ocitne v korunách stromů, je dobrým příkladem pro pochopení flow stavu. Pro většinu lidí je lezení ve výšce intenzivní a pohlcující, tedy navozující flow stav. Tento stav Cornell považuje za ideální způsob, jak by člověk měl poznávat přírodu. Je intenzivní, aktivizující a podle Cornella vede k porozumění procesům v přírodě, z něhož odvozuje vůli ji chránit.

Při pobytu v přírodě může pedagog určitými hrami či činnostmi pomoci dětem „ponořit se” do prožitku, tedy podpořit flow učení. Pro tuto metodiku je klíčový přístup pedagoga k dětem. Cornell shrnuje doporučení pro práci s dětmi takto:

1. méně učte a více sdílejte
2. buďte vnímaví
3. udržujte koncentrovanou pozornost
4. nejdřív nechte dívat se a prožít, pak mluvte
5. celý zážitek naplňujte radostí⁷

3.2 Fáze flow učení

Cornellovy metody jsou zaměřeny především na pozorování a radost z pobytu v přírodě. Pro program s dětmi v přírodě na bázi flow učení navrhuje čtyři stupně zážitku od úvodního vzbuzení nadšení k závěrečnému sdílení příběhů. Pro každý stupeň pak Cornell vyvinul řadu her. Pro každý stupeň je představena jedna hra, která může být využívána i v lesních mateřských školách, nebo může sloužit jako inspirace při vymýšlení obdobných her.

Úkolem první fáze flow učení je **vzbudit nadšení**. Fáze je založena na potřebě dětí si hrát. Tato fáze je spojena se zábavnými hrami a činnostmi a má dynamický průběh. Činnosti pomáhají rozproudřit energii, vyvolat bdělost a nadšení. Smyslem této fáze je přesvědčit účastníky, že je činnosti v přírodě budou bavit.⁸

⁷ Využití metodiky Josepha Cornella (nejen) v lesní mateřské škole. In: *Metodický portál RVP - Modul Články*[online]. [cit. 2013-02-04]. Dostupné z:

<http://clanky.rvp.cz/clanek/a/8633/9321/VYUZITI-METODIKY-JOSEPHA-CORNELLA-NEJEN-V-LESNI-MATERSKE-SKOLE.html/>

⁸ CORNELL, Joseph Bharat. *Objevujeme přírodu: učení hrou a prožitkem*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, s. 26. ISBN 978-80-262-0145-8.

Příkladem této aktivity je hra „Netopýr a můry“. Tuto hru můžeme hrát již s dětmi ve věku tří let, a to za každého počasí. Děti vytvoří kruh, jedno dítě jde doprostřed a představuje netopýra. Tomuto dítěti jsou zavázány oči, protože netopýr létá v noci a neorientuje se zrakem, ale sluchem. K netopýrovi „přileť“ do kruhu 3–5 nočních můr. Netopýr vysílá signál (starší děti lze seznámit s pojmem ultrazvuk) tím, že zavolá „netopýr“. Na to se mu každá můra ozve zavoláním „můra“. Netopýr tak ví, kterým směrem letět a můry chytá. Po ulovení všech můr se děti v rolích střídají. Pokud je lov poslední můry zdlouhavý, lze zmenšit kruh. V aktivitě jde zejména o pohyb a radost ze hry.⁹

Po vzbuzení nadšení následuje fáze **koncentrované pozornosti**. Po první fázi jsou lidé uvolnění a dobře se baví. Nyní můžeme energii směřovat citlivěji. Poslouží nám k tomu hry, při kterých ve skupině zavládne pozornost a zájem. Hry druhé fáze rozvíjí vnímavost a také ztišení. Oblíbenou hrou jsou „Zvuky“. Děti si najdou pohodlné místo a sednou si na zem (neměly by mezi sebou mít velké rozestupy). Děti mají zavřené oči a ruce připravené v pěst. Čekají, než uslyší nějaký zvuk. Jakmile uslyší nějaký zvuk, zvednou jeden prst. Děti necháme poslouchat přibližně dvě minuty, poté je vyzveme, aby otevřely oči a popsaly zvuky, které slyšely.

Další fází flow učení je **přímý prožitek**. Od předešlé fáze se liší větší intenzitou a schopností vtáhnou lidi, pomocí her, ještě více do lůna přírody. Cílem všech her této fáze je prohloubit intenzitu jednoho ze všech smyslů při vnímání přírody. Po skončení přímého zážitku je naše mysl vnímavá. Tato zkušenost v nás probouzí úžas a pomáhá nám spatřit nové zkušenosti. Činnost, která navazuje na předchozí hru „Zvuky“ je hra na „Ptačí řeč“. Děti se snaží napodobit hlas ptáka, kterého slyší a čekají, zda se jim opět ozve, poté zvuk opakují. Je proto vhodné, když se děti podle předem určeného pravidla střídají, také je možné, aby zpívaly společně. Zpívání lze nahradit i rytmickým „pššš-pš-pš-pššš“. Děti u této aktivity vydrží až překvapivě dlouho, plně se ponoří do prožitku „mluvení ptačí řečí“. Jejich citlivost pro zvuky v přírodě se zvyšuje s pocitem vzájemného porozumění. Zároveň

⁹ Využití metodiky Josepha Cornella (nejen) v lesní mateřské škole. In: *Metodický portál RVP - Modul Články*[online]. [cit. 2013-02-04]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/a/8633/9321/VYUZITI-METODIKY-JOSEPHA-CORNELLA-NEJEN-V-LESNI-MATERSKE-SKOLE.html/>

s sebou tato aktivita přináší prožitek ticha, který může být zejména pro děti z města výjimečný.

Poslední fází Cornellova flow učení je **sdílení inspirace**. Lidé jsou připraveni poslouchat příběhy ochránců, znalců a milovníků přírody. Nyní je také správný čas, aby lidé promluvili o svých prožitcích během her. Toto vyprávění stmeluje skupinu a poskytuje vedoucímu cenné informace pro budoucí realizaci obdobných her.¹⁰

Fáze flow učení, tak jak je pojal Cornell, tvoří logický celek, kde pedagog záměrně navozuje intenzivní prožitky. V praxi lesní mateřské školy se můžeme často setkat s tím, že na přání dětí nebo při vhodné příležitosti zařadíme do programu dne nějakou tuto hru či činnost. Ovšem při náhodném zařazení činností může být oslaben potenciál pro navození požadovaného stavu. I přesto je však Cornellova metodika pro učitele lesních mateřských škol vhodným zdrojem inspirace.¹¹

4 LESNÍ MATEŘSKÁ ŠKOLA (LMŠ)

V další kapitole budou představeny lesní mateřské školy, jejich historie a základní typy tohoto alternativního předškolního způsobu vzdělávání.

Lesní mateřská škola je alternativou předškolního vzdělávání. Základním znakem lesní mateřské školy je, že většina programu probíhá v prostředí přírody za každého počasí. Přirozené prostředí, jakým je pro děti les, představuje ideální prostor pro rozvoj dětské osobnosti ve všech směrech. Inspirací pro práci s dětmi je většinou změna ročních období, kterou děti v přírodě snadno rozeznají. Výhodou lesních mateřských škol jsou zejména nižší zřizování i provozní náklady. Lesní mateřské školy jsou také mnohem atraktivnější pro muže.¹²

¹⁰ CORNELL, Joseph Bharat. *Objevujeme přírodu: učení hrou a prožitkem*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, s. 37, ISBN 978-80-262-0145-8.

¹¹ Využití metodiky Josepha Cornella (nejen) v lesní mateřské škole. In: *Metodický portál RVP – Modul Články*[online]. [cit. 2013-02-04]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/a/8633/9321/VYUZITI-METODIKY-JOSEPHA-CORNELLA-NEJEN-V-LESNI-MATERSKE-SKOLE.html/>

¹² Lesní pedagogika. *Mezi stromy* [online]. 2007 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: <http://www.mezistromy.cz/cz/vzdelani/lesni-pedagogika/lesni-pedagogika-ve-svete/lesni-materske-skoly>

4.1 Historie lesních mateřských škol

Základní koncepce lesní mateřské školy pocházejí ze Skandinávie. V Norsku a Švédsku vznikly lesní mateřské školy jako přirozená součást předškolního vzdělávání. Přesné zavedení této alternativy předškolní výchovy není jasné. Kolem stovky mateřských existovalo ve Švédsku pod označením „Venku za každého počasí“ již v roce 1999.

Za zakladatelku lesních mateřských škol je považována Ella Flatau. Tato žena je původem z Dánska a je matkou čtyř dětí. Čas s dětmi trávila pravidelnými výlety do lesa. Netrvalo dlouho a přidali se k ní sousedé se svými dětmi a známými. Historicky první lesní mateřská škola vznikla v roce 1954 na základě jejich zkušeností.

V Dánsku se od té doby lesní mateřské školy velmi rozšířily a většina dětí předškolního věku s nimi má nějakou zkušenost. V Dánsku není povinné navštěvovat předškolní zařízení. Takže děti mohou docházet do nějaké lesní mateřské školy jen krátkodobě.

V roce 1993 vznikla první lesní mateřská škola v Německu na základě přímých zkušeností jejich zakladatelek s dánskou koncepcí a od té doby se lesní mateřské školy v Německu rychle šíří. K tomuto faktu přispělo legislativní uznání a s ním spojené státní financování. V roce 2008 se uvádí více než tisíc těchto předškolních zařízení a počet neustále nerůstá. Důvodem je zájem rodičů a také nízké náklady na zřízení.

Tento alternativní způsob předškolního vzdělávání je dnes rozšířen v mnoha evropských zemích. Lesní mateřské školy můžeme též nalézt v Rakousku, ve Velké Británii či ve Švýcarsku.

4.2 Lesní mateřské školy v České Republice

V roce 2007 vznikla na Liberecku jedna z prvních mateřských škol inspirovaná touto koncepcí a postupem času se k ní přidávaly další. Lesní mateřské školy jsou alternativou mezi dalšími soukromými mateřskými školami. Zatím se však nejedná o plnohodnotné vzdělávací zařízení. Z tohoto důvodu se oficiálně jmenují například „rodinné centrum“ či „dětský klub“.

Kolem čtyřiceti zařízení se dnes hlásí k myšlence lesních mateřských škol v České Republice. Většinou se však jedná obecně o pobyt v přírodě, tedy les je jen jednou z možností.¹³

Obrázek č. 1. Rozložení LMŠ v České republice¹⁴

Největší počet lesních mateřských škol se v současné době nachází v hlavním městě České republiky a jeho okolí. Nalezneme zde šestnáct LMŠ. Druhé město s největším počtem LMŠ u nás je Brno a jeho okolí. Zde nalezneme sedm lesních mateřských škol. Ostatní LMŠ jsou rozmístěny po celém území České republiky. Lesní mateřské školy nalezneme například také v Plzni, Českých Budějovicích, Uherském Hradišti, ve Zlíně, Frýdku - Místku, Ostravě, Hradci králové, Liberci a Děčíně. Detailní výčet LMŠ u nás naleznete v přílohách (příloha č. 1).

¹³ Lesní pedagogika. *Mezi stromy* [online]. 2007 [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: <http://www.mezistromy.cz/cz/vzdelani/lesni-pedagogika/lesni-pedagogika-ve-svete/lesni-materske-skoly>

¹⁴ AUTOR NEUVEDEN. *Asociace lesních mateřských škol* [online]. [cit. 19.2.2013]. Dostupný z: <http://lesnims.cz/lesni-ms-v-cr>

4.3 Základní typy lesních mateřských škol

Lesní mateřské školy můžeme rozdělit z hlediska organizace na dva základní typy:

- a) samostatná lesní mateřská škola
- b) integrovaná lesní mateřská škola

Mimo těchto dvou základních typů existují také formy zapojení prvků lesních mateřských škol do programů běžných mateřských škol či ekoškolek. Mezi ně patří například jednorázové projektové týdny v lese nebo pravidelné denní návštěvy lesa. Les bývá předmětem a inspirací pro tvorbu projektů, které trvají zpravidla jeden až tři týdny a na jejich přípravě se podílí celý pedagogický tým. Pravidelné denní návštěvy lesa jsou stále častější součástí běžného programu německých mateřských škol. Obvykle je jeden den v týdnu věnován pobytu venku a to podle pravidla za každého počasí. Tomu je přizpůsobeno i místo a čas srazu, způsob stravování, apod.

Samostatná lesní mateřská škola

Tento typ lesní mateřské školy je zcela nezávislý na budově klasické mateřské školy. Zázemí pro děti může tvořit srub či jurta, kde lze vařit případně i spát. Z finančních důvodů je obvyklejší maringotka s místy k sezení a potřebnými pomůckami k venkovním aktivitám. Existují ovšem i takové lesní mateřské školy, které nevlastní žádný objekt. Děti se společně s učiteli scházejí například na zastávce městské hromadné dopravy, a odkud společně vyrážejí do lesa. V případě velmi nepříznivého počasí jsou dohodnuty s některou organizací (škola, knihovna, skautská klubovna), která jim poskytuje tzn. ochranný prostor. Prostor, kde mohou například po dobu vydatného deště trávit čas. Tento typ lesních mateřských škol je velmi rozšířený v Německu (tzn. Waldkindergarden), vyskytuje se jich tu okolo jednoho tisíce. V České republice na tomto principu v současné době funguje již více než čtyřicet mateřských škol.

Integrovaná lesní mateřská škola

Tento typ předškolního zařízení je rozšířen zejména v Dánsku. Prvky lesní mateřské školy se prolínají se vzdělávacím programem běžné mateřské školy. Kombinaci těchto dvou typů mateřských škol lze uskutečňovat těmito způsoby:

- a) běžná mateřská škola s lesní třídou
- b) samostatná lesní mateřská škola se zázemím v běžné mateřské škole

Lesní třída v běžné mateřské škole

Děti v těchto třídách vycházejí každý den (minimálně na dopoledne) do lesa. Existují také případy mateřských škol, které dávají dětem možnost volby. Pedagogové se zeptají dětí, kde chtějí strávit dopoledne. Děti si mohou vybrat, zda chtějí strávit dopoledne v lese nebo v prostoru mateřské školy. Na oběd, případně na odpočinek a odpolední program se děti z lesních tříd vrací do mateřské školy. Tímto je zajištěna celodenní péče, která je v lesních mateřských školách méně častá.

Samostatná lesní mateřská škola se zázemím v běžné mateřské škole

Provoz je podobný jako u lesní třídy v běžné mateřské škole. Rozdíl je pouze v tom, že jsou zde dva zřizovatelé, kteří se společně písemně dohodnou na sdílení prostoru běžné mateřské školy pro čas oběda, případně odpočinku.¹⁵

¹⁵ VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza. *Ekoškoly a lesní mateřské školy: praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol*. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2010, s. 17 – 19. ISBN 978-80-7212-537-1.

5 ZÁZEMÍ LESNÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY

Důležité je také znát, kam se děti z lesní mateřské školy schovají za nepříznivého počasí, kde obědvají či odpočívají. Všechny tyto informace naleznete v této kapitole.

Lesní mateřské školy nepotřebují budovu, využívají skromnější typy zázemí, které slouží převážně k uskladnění pomůcek, nebo jako místo pro svačinu dětí v zimě, či pro čtení pohádek. Zázemí slouží také jako úkryt pro děti a pedagogy v případě velmi nepříznivého počasí. Mezi nejčastější typy zázemí patří maringotky viz Příloha č. 3, týpí viz Příloha č. 4, sruby viz Příloha č. 5 a jurty viz Příloha č. 2. Učitelé, ale ani děti, by neměli být fixováni k zázemí. Zásadou lesní mateřské školy je trávit většinu času venku v okolní přírodě.

Odvážnější lesní mateřské školy nemají žádné zázemí. V případě opravdu nepříznivé počasí (silné mrazy, bouře, apod.) a po předchozí dohodě s rodiči zůstávají děti doma, nebo mají děti připraven náhradní program (např. návštěva muzea, divadla). Lesní mateřské školy bez zázemí mají většinou jen dopolední program a odcházejí domů před obědem nebo po obědě. Nalezneme ovšem i takové lesní mateřské školy, kde děti spí na silných nepromokavých matracích. Vždy záleží na kreativité učitele a domluvě s rodiči. Odvážnější lesní mateřské školy nemají žádné zázemí. V případě opravdu nepříznivé počasí (silné mrazy, bouře, apod.) a po předchozí dohodě s rodiči zůstávají děti doma, nebo mají děti připraven náhradní program (např. návštěva muzea, divadla). Lesní mateřské školy bez zázemí mají většinou jen dopolední program a děti odcházejí domů před obědem nebo po obědě. Nalezneme ovšem i takové lesní mateřské školy, kde děti spí na silných nepromokavých matracích. Vždy záleží na kreativité učitele a domluvě s rodiči.¹⁶

¹⁶ Základní informace. *Asociace lesních mateřských škol* [online]. [cit. 2013-02-27]. Dostupné z: <http://lesnims.cz/zakladni-informace/zazemi-lesni-ms>

6 STRAVOVÁNÍ

Způsob stravování dětí v lesních mateřských školách je jiný, než na jaký jsme zvyklí v běžných mateřských školách. Tato kapitola je zde zařazena proto, aby přiblížila způsob, jakým se děti v lesních mateřských školách se stravují.

Lesní mateřské školy nemají vlastní kuchyni, tak jako je to zvykem v běžných mateřských školách. Děti si nosí dopolední svačinu s sebou z domova v batůžku. Doporučuje se, aby rodiče svým dětem dávali potraviny, které nepodléhají rychlému zkažení. Většinou se jedná o ovoce, zeleninu, pečivo či cereálie. Nedoporučují se sladkosti, měkké salámy, jogurty. Tento způsob dopoledního stravování vychází vstříc dětem s individuálními potřebami stravování (alergie, bezlepková dieta). Dítě má v batůžku i láhev s pitím. V zimě je lepší, pokud má dítě v batohu termosku s teplým čajem.

Obědy většinou lesní mateřská škola nechává dovážet z některé místní jídelny, základní či mateřské školy. Lesní mateřské školy se snaží o to, aby strava dětí vycházela ze zásad zdravé výživy. Jsou i takové lesní mateřské školy, které upřednostňují bezmasou stravu (např. Lesní mateřská škola Heřmánkov, Lesní mateřská škola Na kozinci).¹⁷

Pedagogové také využívají možnosti připravit si společně s dětmi teplé jídlo. Některé lesní mateřské školy používají pro přípravu jídla své vlastní suroviny, které si vypěstovaly na zahrádce. Odpolední svačina a pití, zpravidla čaj, je zajišťována mateřskou školou.

¹⁷ Provoz. *Lesní školka Na Kozinci* [online]. 2011 [cit. 2013-02-09]. Dostupné z: <http://www.nakozinci.cz/resources/LMSprovrad.pdf>

7 VYBAVENÍ A OBLEČENÍ

Požadavky na vybavení a oblečení dětí v lesních mateřských školách jsou také jiné, než jak tomu bývá v běžných mateřských školách. Následující kapitola přibližuje nutnost vhodného oblečení a vybavení dětí, které navštěvují lesní mateřskou školu.

Děti by do lesní mateřské školy měly chodit vhodně oblečené. Rodiče musí počítat s tím, že se oblečení často zašpiní a může se také poničit. V zimě je pak, více než kdykoli během roku důležité, aby bylo dítě „správně“ oblečeno. Preferuje se vrstvení oblečení. Vrstvení je mnohem lepší oproti jedné silné vrstvě, protože vytváří stabilní teplotu a snadno neprofoukne. Spodní vrstva by měla být hřejivá. Ideální je vlněné oblečení (každé dítě vlnu nesnese) nebo funkční termoprádlo. Následuje další vrstvení (1-3 vrstvy podle potřeby dítěte). Stejně vrstvení použijeme i na nohy. Kalhoty by měly být především voděodolné, protože děti se velmi rády kloužou. Na krk je vhodnější nákrčník než šála, protože se nikam neplete a také je méně nepravděpodobná ztráta.

Vrstvení používáme i v létě, vhodné je, aby dítě mělo více tenčích vrstev. Doporučuje se světlejší oblečení, které odráží sluneční paprsky a jsou na něm lépe vidět klíšťata. Navzdory teplotě by děti měly mít vždy dlouhé rukávy i nohavice. Samozřejmostí je pokrývka hlavy. Tato opatření chrání děti před poškrábáním od větví, klíšťaty a také před zimou či horkem. Obuv by měla být celoročně kotníková, v případě deště jsou vhodné holínky (v zimě zateplené), aby děti mohly dovádět i v kalužích a nebyly nijak omezovány.¹⁸

V mrazu by děti měly mít obličej namazaný ochranným krémem, v létě pak krémem s ochranným faktorem. Součástí výbavy je i batoh na záda, ve kterém si děti nosí svačinu, pití, pláštěnku a kapesníky, v zimě náhradní rukavice a termosku. Na batůžku mají děti připevněnou karimatku, na kterou si v lese sedají. Důležité je také, aby děti měly náhradní oblečení (punčocháče, spodní prádlo, čepice, rukavice, apod.), které je pro ně v případě potřeby připravené v zázemí. V zázemí je také potřeba, aby děti měly přezůvky.¹⁹

¹⁸ Lesní klub Skaláček. *Středisko ekologické výchovy Český ráj* [online]. 2010 [cit. 2013-02-05].

Dostupné z: http://www.sevceskyraj.cz/lesni-klub-skalacek_vybaveni-a-obleceni

¹⁹ Pro rodiče. *Skřítkci z borovic* [online]. [cit. 2013-02-05]. Dostupné z:

<http://skriticzborovic.netstranky.cz/pro-rodice/jake-obleceni-obuv-a.html>

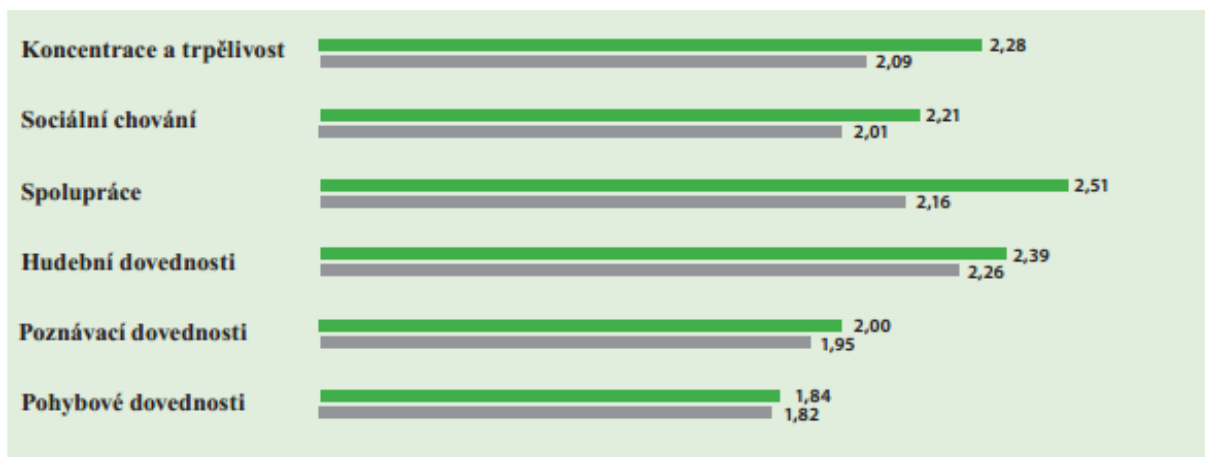
8 VÝZKUMY

V minulosti byly provedeny výzkumy týkající se lesní mateřských škol a dětí, které je navštěvovaly. Výzkumy zkoumaly nejrůznější oblasti. Jednalo se například o dovednosti dětí, jejich připravenost na školu či nemocnost. Tyto výzkumy jsou představeny v následující kapitole.

8.1 Školní připravenost

Většina rodičů, ale i učitelů se ptá, zda budou děti, které chodí do lesní mateřské školy připraveny na přechod do základní školy. Tomuto problému se věnoval Petr Häfner ve výzkumu, který provedl, vyplnilo 103 pedagogů prvních tříd ZŠ ze šesti spolkových zemí v Německu dotazníky pro 230 dětí. Tyto děti chodily alespoň jeden rok do lesní mateřské školy. Pedagogové také vyplnili 114 dotazníků dětí, které navštěvovaly běžnou mateřskou školu.

Dotazník obsahoval 42 dotazů ze šesti různých oblastí dovedností dětí. Pedagogové tyto dovednosti hodnotily pomocí šestibodové škály (1 – nejlepší, 6- nejhorší). Výsledky ukazuje obrázek č. 5. Na obrázku je vidět, že dovednosti dětí, které chodily do LMŠ jsou vyrovnané, nebo dokonce lepší než dovednosti dětí z běžných mateřských škol.

Obr. č. 6: Dovednosti dětí z LMŠ (zeleně) a dovednosti dětí z běžných mateřských škol (šedě) v první třídě základní školy²⁰

²⁰ AUTOR NEUVEDEN. *Ekoškolky a lesní mateřské školy: praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol*. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2010, 23 s. ISBN 978-80-7212-537-1.

Tento výzkum ukázal, že rodiče ani učitelé nemusejí mít obavu, že by děti z lesních mateřských škol nebyly dostatečně připravené na školu. Pokud se předškolákům věnuje patřičná pozornost a do programu dne se zařazují činnosti potřebné pro připravenost a vstup dítěte do školy, není důvod k pochybám. Učitel může používat pro přípravu dětí nejrůznější pracovní listy. Mimo jiné se také nabízí možnost jít se s předškolními dětmi podívat do základní školy.²¹

Švédské studie Grahn et al (1997) studovaly chování dětí, vývoj jejich motorických funkcí, jejich koncentraci a nemocnost po dobu jednoho roku ve dvou švédských jeslích, jedné lesní mateřské škole a na jiných tradičních mateřských školách. Z výzkumu vzešly tyto výsledky.

8.2 Nemocnost

Rozdíl mezi nemocností dětí z lesní mateřské školy a dětí z běžné mateřské školy činil 5%. Kvůli nemoci chybělo v běžných mateřských školách 8% dětí. V lesních mateřských školách to byla pouhá 3%. Tento rozdíl byl stejný a neměnný po celý školní rok.

8.3 Motorické dovednosti

Výzkum také zjistil, že děti z lesních mateřských škol mají lepší motorické dovednosti. Díky hrám na nerovném terénu a možnosti lézt na stromy jsou jejich motorické dovednosti na vyšší úrovni než motorické dovednosti dětí v běžných mateřských školách. Zdá se tedy, že tento fakt je mnohem významnější než se předpokládalo.²² Každé tři měsíce byly děti testovány pomocí testu EUROFIT (EUROFIT, Adam et al., 1988, Indiánský skok a balancování na kládě). Tento test je fyzicky náročný a měří převážně vytrvalost a sílu. Děti z lesních mateřských škol měly v celé škále testových zkoušek lepší výsledky než děti z běžných mateřských škol.

²¹ VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza. *Ekoškoly a lesní mateřské školy: praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol*. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2010. ISBN 978-80-7212-537-1.

²² *Forestry Commission GB* [online]. 2013 [cit. 2013-02-14]. Dostupné z: [http://www.forestry.gov.uk/pdf/FKreportAppendix.pdf/\\$file/FKreportAppendix.pdf](http://www.forestry.gov.uk/pdf/FKreportAppendix.pdf/$file/FKreportAppendix.pdf)

8.4 Koncentrace

Výzkum byl prováděn mezi dvěma mateřskými školami - mateřskou školou v malém městě Klippan a mateřskou školou ve velkoměstě Malvö. Mateřská škola v Klippan využívá venkovní přírodní prostředí oproti tomu mateřská škola v Malvü se chlubí moderním exteriérem. Děti v mateřské škole v Malvö mají k dispozici klouzačky, prolézačky, pískoviště a hřiště, to vše se nachází na rovném terénu. Tým provádějící výzkum sledoval hru dětí venku po celý rok. Svou pozornost zaměřil na koncentraci, která byla každé čtyři měsíce testována (Addes, McCarney, 1989). Ve 23 případech z 23 byla schopnost koncentrace dětí z lesních mateřských škol lepší. Děti lépe naslouchaly, lépe se koncentrovaly, méně se rozptylovaly a nebraly ostatním dětem tak často věci, působily méně bezradně a frustrovaně. Na druhou stranu měly tyto děti ve svých věcech více nepořádku, častěji měnily hru a nedodržovaly rutinu.²³

9 KONCEPTY LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL

Většina lesních mateřských škol do své koncepce nezahrnuje jen koncept lesních mateřských škol, který jsme si již představily v předchozích kapitolách, ale přebírá i prvky jiných pedagogických konceptů, jimiž se nechává inspirovat při tvorbě své vlastní koncepce. Z tohoto důvodu, je zde zařazena následující kapitola, která přibližuje dva další alternativní směry předškolní pedagogiky.

9.1 Pedagogika Marie Montessori

Italská lékařka Marie Montessori vycházela ze zkušeností s výchovou mentálně postižených jedinců ve státní ortofonické škole pro zaostalé děti. Později své zkušenosti aplikovala také při výchově zdravých jedinců. Pedagogické záměry realizovala v dětských domovech, což byla převážně předškolní zařízení.²⁴

Hlavním heslem Marie Montessori je „Pomoc k životu“. Podle Montessori se člověk nemůže sám sebeuskutečňovat. Když dítě opustí tělo matky, nevstupuje do přírodního prostředí, ale do prostředí civilizace a zde se odehrává život dospělých. Pro dítě

²³ Základní informace. *Asociace lesních mateřských škol* [online]. [cit. 2013-02-14]. Dostupné z: http://lesnims.cz/images/stories/vzkumy_a_studie.pdf

²² VALENTA, Milan. *Waldorfská pedagogika a jiné alternativy [sic]*. Vyd. 1. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1993, s. 13. ISBN 80-7067-274-9.

se jedná o prostředí nepřírozené, které stojí nad přírodou a je zřízené na její úkor. Marie Montessori zastává názor, že dítě musí být před vlivy dospělých chráněno: „Prostředí, ve kterém žijí dospělí, není pro dítě prospěšné, je spíše spojené s hromaděním škodlivých vlivů“. Proto je podle Marie Montessori třeba prostředí dítěti připravit. Marie Montessori je zastáncem „pedocentrismu“, pedagogického směru, který se orientuje na dítě, jeho potřeby a zájmy. Zdůrazňuje, že vedoucí pozici ve výchově a vyučování má dítě.²⁵

9.2 Didaktický materiál

Montessori přikládá velký význam manuálnímu zaměstnávání dětí (práce s papírem, provlékání, tkání,...), proto vytvořila velmi rozsáhlý materiál, který cvičí smysly.

Pro rozvoj hmatu vytvořila destičky polepené smirkovým papírem různé zrnitosti. Úkolem dítěte je tento papír rozlišovat a řadit podle stupně zrnitosti. Později jsou dítěti představeny destičky s čísly, která jsou zhotovená stejnou technologií (smirkový papír). Dítě se je učí rozpoznávat hmatem. Současně se při těchto cvičeních rozvíjí jemná motorika dítěte.

Pro rozvoj sluchu vytvořila Marie Montessori trubičky naplněné různým materiálem. Třesením těchto trubiček dosáhneme různých zvuků a hluků. Při tomto úkolu je vyžadována od dítěte koncentrace, pro to aby zvuky správně rozpoznalo a přiřadilo.

Pro rozvoj zraku a hmatu byly také vytvořeny různé formy tvarů, které se vkládají do otvorů.

Mezi další didaktické materiály patří rámy s možností zavazování tkaniček nebo zapínání knoflíků. Například zavírat zip vyžaduje od dítěte šikovnost nejen prstů, ale i rukou. Mapa světa s dřevěnými dílky jednotlivých světadílů, která patří mezi další didaktický materiál, je pro děti velmi názorná. Dítě může jednotlivé dílky vyndat a ohmatat. K pochopení základních matematických úkonů slouží korálky navléknuté po deseti.

²⁵ JERÁBKOVÁ, Blanka. *Mateřská škola jako životní prostor*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 98. ISBN 80-210-0830-X.

Tento didaktický materiál nutí děti ke koncentraci a pozornosti při hře. Didaktický materiál musí být podle Marie Montessori tak jednoduchý, aby se dítě naučilo s ním manipulovat v co nejkratší době a po krátkém návodu. Dítě by mělo docílit výsledků cestou rozpoznání chyb a mělo by je umět opravit. Materiál musí dítě přímo fascinovat, aby mělo dítě potřebu samo úkol splnit. Zároveň je dítě vedeno k tomu, aby používalo materiál jen a výhradně způsobem, pro který byl vyroben.²⁶

9.3 Koncentrace dítěte

Marie Montessori objevila schopnost koncentrace a to u tříletého dítěte, které bylo zaneprázdněno hrou s dřevěnými kostkami. Do té doby si o děvčátku myslela, že je při svých činnostech nestálé a roztěkané. Montessori holčičku sledovala a počítala, kolikrát bude opakovat činnost s dřevěnými kostkami. V průběhu činnosti bylo děvčátko vyzváno, aby zpívalo. Holčička se však nenechala rušit a pokračovala v činnosti. Činnost ukončila po 44 opakováních. V tento den se stal princip koncentrace cílovým a výchozím bodem pro pedagogiku a metodiku Marie Montessori.²⁷

9.4 Stěžejní myšlenky Marie Montessori

Vychovatel vystupuje v pasivní roli, v roli stálého pozorovatele dávajícího rady a příležitostně podporu. Dítě pracuje individuálně a učitel mu pouze připravuje podmínky.²⁸ Didaktický materiál Marie Montessori vyžaduje po dítěti řešení určitých problémů a poskytuje i prostředek k vlastní kontrole.

Mateřské školy mají být podle Montessori otevřené k zahradě, rodičům a ke škole. Zařízení mateřské školy nesmí být neměnné. Podle situací by mělo být možné je měnit a přetvářet. Při zařizování mateřské školy je důležité podle Montessori dítě. Osobnost dítěte ovlivňuje vzhled mateřské školy, jejích budov, nábytku, místností a dalších zařízení.

Fenomén polarizace pozornosti je základním pedagogickým fenoménem, ze kterého Montessori vychází. Samostatný vývoj osobnosti označuje Montessori za úkol výchovy a to z hlediska duševního, tělesného a citového. Zvláště důležitá jsou proto cvičení

²⁶ JEŘÁBKOVÁ, Blanka. *Mateřská škola jako životní prostor*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 98-99. ISBN 80-210-0830-X.

²⁷ JEŘÁBKOVÁ, Blanka. *Mateřská škola jako životní prostor*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 100. ISBN 80-210-0830-X.

²⁸ VALENTA, Milan. *Waldorfská pedagogika a jiné alternativy [sic]*. Vyd. 1. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1993, s. 13. ISBN 80-7067-274-9.

směřující k ovládnání kulturních technik (počítání, čtení, psaní), smyslová cvičení a cvičení v sociální oblasti a životně praktická cvičení.

Dítěti se musí poskytnout potřebná svoboda a také musíme věnovat pozornost dětské individualitě, jen takto dosáhneme u dítěte samostatnosti a spontánního sebeuskutečňování. Montessori propaguje jen vyučování jednotlivce, které tento nárok splňuje.²⁹

9.5 Waldorfská pedagogika

Waldorfští učitelé nahlízejí na pedagogiku spíše jako na umění než na vědu o výchově. V první řadě sledují umělecký prožitek dítěte a teprve přes intenzivní prožitek předávají konkrétní informace. Neměnnost celé koncepce, učebních obsahů, metod, didaktických zásad, prostředků a forem zůstává po desetiletí stejná. Waldorfská pedagogika má na rozdíl od ostatních alternativních proudů svoji vlastní metodologickou bázi, kterou se stala duchovní věda – antroposofie.

Tato věda pojednává o nadsmyslovém poznání světa a určení člověka. Konečná podoba antroposofie je eklektický mystický systém s prvky okultismu. Člověk je z pohledu této duchovní vědy trojjediná bytost. A to fyzická, duchovní a duševní. Lidská podstata se tedy skládá ze tří složek. Fyzické tělo podléhá stejným zákonům jako svět zvířat a rostlin. Astrální tělo je nositelem pocitů a potřeb. Má podobu barevného vejcovitého obalu okolo fyzického těla. Toto tělo je společné lidem a živočichům. „JÁ“ je záležitostí pouze lidskou a je to nejvyšší vrstva. „JÁ“ je nositelem vědomí sama sebe, duše, lásky a svobody.

Při narození se osamostatní jen fyzické tělo. Toto tělo je však stále obklopeno éterickou a astrální schránkou. V období první strukturální přeměny, 7 rok věku dítěte, propouští éterický obal éterické tělo. Tělo astrální se osamostatňuje v druhém období strukturální přeměny, 14 rok věku dítěte. Koncem 21 roku dozrává i nejvyšší vrstva. Z této strukturace vyplývají psychologické zákonitosti vývoje.

Od narození do sedmi let se dítě kontaktuje s okolním prostředím pouze přes fyzické tělo. Dítě se učí formou nápodoby. Po sedmém roce života dochází ke „zrození“ éterického těla. Nejeefektivnější je působit na toto tělo skrz obrazy, podobenství a morální příklad. Výchovným prostředkem se v této fázi vývoje stává autorita. Paměť je v tomto období nejdůležitější kognitivní funkcí. Dítě v tomto věku ještě nerozumí abstraktům, ale i

²⁹ JEŘÁBKOVÁ, Blanka. *Mateřská škola jako životní prostor*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 1993, s. 102-103. ISBN 80-210-0830-X.

tak je dítěti zpřístupňujeme. Druhá strukturální přeměna otevírá cestu ke správnému úsudku se svobodným rozumem – prostředky poznání světa. Z pamětního a citového poznání z předešlých období si dítě utváří soudy a úsudky a o věcech a jevech.³⁰

9.6 Waldorfská mateřská škola

Výchova ve waldorfské mateřské škole zcela vychází ze základních myšlenek celé waldorfské pedagogiky: Člověk je svobodný tvor. Dítě je pojata jako svobodná individualita a to od výchovy nejnižšího stupně až po poslední ročník školní docházky.

Pedagog nabízí dětem činnosti a hry. Učitel děti nenutí se do činností zapojit, dítě se zapojí na základě vlastní vůle. Dítě se nejdříve účastní děje vůlí a je vtaženo do konkrétní činnosti. Tuto činnost později opakuje v symbolické hře. Hra v dítěti probouzí další zájem a ten dítě motivuje k novému pozorování a vede ke vzniku představ a pojmů. Proto učitelky waldorfských škol vedou děti cestou vzoru a pozorování.

V období předškolního věku je nejdůležitějším výchovným prostředkem volná hra, která rozvíjí dětskou fantazii. Ke zkvalitnění dětské hry slouží preferování hraček, které mají přírodní charakter a jednoduchý „nehotový“ tvar. Na rozvoj dětské obrazotvornosti, řeči a myšlení pozitivně působí používání kamínků, mušlí, klubiček, provázků, špalíčků a odřezků látek. Televize je pro většinu dětí navštěvující waldorfskou mateřskou školu nedostupná, protože bylo zjištěno, že „hotové“ tvary a televizní programy mají neblahý vliv na úroveň dětské hry.

Malba je jediným prostředkem pro rozvoj kognitivních funkcí a sociálního citění dětí. Ve waldorfských mateřských školách děti nezačínají tematickou malbou, ale „dobrodružstvím barev“. Děti nanášejí čistým štětcem na papír vodové barvy a učitelka je formou hry seznamuje s průběhem barvy (zesvětlení, ztmavnutí) i s tajemstvím sekundárních barev. Malba se pro děti stává vnitřním prožitkem a cestou poznání světa. Děti v tomto období vydrží spontánně malovat více než patnáct minut. Učitelka jim do práce nezasahuje, pouze pokud dítě požádá učitelku o pomoc, poradí. Modelování je další činnost, u které je dána přednost prožitku. Dítě se zmocňuje modelovací techniky bez vysvětlování na základě pozorování učitelky, která modeluje společně se třídou. Figury vyrobené z plastelíny, moduritu či vosku se nehodnotí, stejně tak je tomu i malby. U dětí předškolního věku má nezastupitelné místo předčítání pohádek. Waldorfská mateřská škola

³⁰ VALENTA, Milan. *Waldorfská pedagogika a jiné alternativy [sic]*. Vyd. 1. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1993, s. 20-24. ISBN 80-7067-274-9.

dává přednost vyprávění klasických pohádek před moderními. Zpěv spojený s instrumentální činností a pohybové prvky spojeny s eurytmickými prvky pomáhají rozvíjet rytmické citění dětí.

Jednotlivé „výchovy“ mají své místo v týdenním plánu mateřské školy. Volná hra, zpěv s eurytmií, vyprávění pohádek a vycházky utvářejí společně s hlavní „výchovou“ základ každého dne. Ranní činnost je zahájena společnou písničkou. Nový týden je otevřen vždy povídáním učitele, které je přizpůsobeno momentálnímu ročnímu období.

Ve waldorfských mateřských školách působí kvalifikované učitelky, které prošly po ukončení studia speciálním kurzem waldorfské pedagogiky. Tímto však vzdělání učitelky nekončí. Učitelka se účastní navazujících seminářů, které se konají jednou ročně. Avšak nejvyšší kvalifikací každé učitelky je její vztah a láska k dětem.

Úkolem waldorfským škol není dítě specializovat v nějaké konkrétní oblasti, ale podat mu co nejširší základ pro život. Tento základ vytváří předpoklad pro další růst a to v nejrozmanitějších oblastech lidské činnosti.³¹

³¹ VALENTA, Milan. *Waldorfská pedagogika a jiné alternativy [sic]*. Vyd. 1. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1993, s. 34-36. ISBN 80-7067-274-9.

10 PRAKTICKÁ ČÁST

Výzkum byl zrealizován v rámci bakalářské práce „Lesní mateřské školy (LMS) – alternativní způsob předškolního vzdělávání v České republice“.

10.1 Cíl výzkumu

Praktická část bakalářské práce je rozdělena na tři části. První část byla určena učitelům běžným mateřských škol a jejím cílem bylo zmapovat skutečné názory respondentů, které byly orientované na lesní mateřské školy v České republice. Respondenti měli možnost vyjádřit své názory na otázky týkající se kladných a záporných stránek lesních mateřských škol, přirozenosti tohoto způsobu vzdělávání předškolních dětí a také se mohli vyjádřit, k tomu zda by chtěli učit v lesní mateřské škole. Výzkum se zároveň snažil zjistit, zda mají učitelé běžných mateřských škol povědomí a alternativě zvané lesní mateřské školy a jaký je jejich názor na tuto alternativní formu předškolního vzdělávání.

Druhá část byla zaměřena na učitele lesních mateřských škol. Cílem bylo zjistit, jaké mají učitelé ohlasy ze strany rodičů na lesní mateřskou školu a to ať už pozitivní tak i ty negativní. Učitelé se dále vyjádřili k otázce „Proč se ucházeli o práci právě v lesní mateřské škole“ a také jaký je jejich názor na přirozenost tohoto způsobu vzdělávání. V závěru výzkumu můžeme srovnat názory učitelů běžných mateřských škol se zkušenostmi a názory učitelů lesních mateřských škol.

Ve třetí části bakalářské práce nalezneme osobní názor autora, který je napsán na základě dvou návštěv v lesních mateřských školách.

10.2 Hypotézy

V rámci výzkumu byly stanoveny tyto hypotézy:

Předpokládáme, že dotazníky vyplní více žen než mužů.

Předpokládáme, že respondenti, kteří učí v běžné mateřské škole, budou mít převážně středoškolské vzdělání zaměřené pedagogicky.

Předpokládáme, že učitelé, kteří učí v LMS budou mít vzdělání spíše vysokoškolské zaměřené jiným směrem než pedagogickým.

Předpokládáme, že většina respondentů působí ve velkoměstě.

Předpokládáme, že většina respondentů, kteří učí v běžné mateřské škole, již někdy o lesní mateřské škole slyšela.

Předpokládáme, že respondenti, kteří učí v běžné mateřské škole, budou vnímat jako největší pozitivní stránku lesních mateřských škol fakt, že se děti pohybují celý den v přírodě a poznávají přírodu přirozenou cestou.

Předpokládáme, že respondenti, kteří učí v běžné mateřské škole, uvedou jako největší negativní stránku lesních mateřských škol fakt, že dětem hrozí větší nebezpečí úrazu a chycení klíštěte.

Předpokládáme, že respondenti, kteří učí v běžné mateřské škole, nebudou vzdělávání v lesních mateřských školách považovat za přirozenější.

Předpokládáme, že respondenti, kteří učí v běžné mateřské škole, by alespoň chtěli vyzkoušet učit v lesní mateřské škole.

Předpokládáme, že respondenti, kteří učí v běžné mateřské škole, nebudou osobně znát žádného učitele z lesní mateřské školy.

Předpokládáme, že učitelé, kteří pracují v lesní mateřské škole, se o toto místo ucházeli především, proto, že je zajímavá problematika environmentální výchovy v předškolním věku.

Předpokládáme, že lesní mateřskou školu denně navštěvuje průměrně 10-15 dětí.

Předpokládáme, že učitelé lesních mateřských škol, budou mít negativní ze strany rodičů, které se budou týkat nejčastěji finanční náročnosti LMŠ.

Předpokládáme, že učitelé lesních mateřských škol budou mít pozitivní ohlasy ze strany rodičů, které se nejčastěji týkají toho, že děti se celý den pohybují venku a jejich motorické schopnosti jsou na vysoké úrovni.

Předpokládáme, že učitelé lesních mateřských škol si budou myslet, že vzdělání v lesních mateřských školách je pro děti přirozenější než vzdělání v běžných mateřských školách.

10.3 Metoda šetření

10.3.1 Cílová skupina

Výzkum byl zaměřen na učitele běžných mateřských škol v Plzni a okolí a na učitele lesních mateřských škol po celé České Republice.

10.3.2 Metoda výzkumu

Sběr dat byl realizován prostřednictvím strukturovaných dotazníků – viz. Příloha 6. a Příloha č. 7. Výběr vzorku učitelů běžných mateřských škol byl náhodný. Co se týká výběru vzorku učitelů lesních mateřských škol, kontaktováni byli všichni učitelé lesních mateřských škol z důvodu menšího počtu těchto mateřských škol v České republice.

Dotazníky učitelům běžných mateřských škol byly předávány osobně. Pro kontaktování učitelů lesních mateřských škol byl použit e-mail. Vyhodnocení dotazníků je provedeno kvantitativní analýzou, která ukazuje rozložení názorů v celkovém počtu odpovědí. Nejedná se tedy o hloubkový průzkum, ale o statistické vyjádření odpovědí respondentů. Dotazníky byly distribuovány v období od června 2011 do prosince 2011. Do distribuce bylo dáno cca 100 dotazníků pro učitele běžných mateřských škol a cca 40 dotazníků pro učitele lesních mateřských škol. Vyplněný dotazník byl získán od 36 učitelů běžných mateřských škol a 26 učitelů lesních mateřských škol.

10.4 Vyhodnocení dotazníků určených učitelům běžných mateřských škol

Celkem bylo získáno a analyzováno 36 vyplněných dotazníků. U dílčích otázek se počet respondentů, kteří na danou otázku odpověděli, liší. Nejčastěji se jednalo o otázky týkající se délky praxe v mateřských školách a typ studia. Je možné, že respondenti nechtěli tyto informace sdělovat.

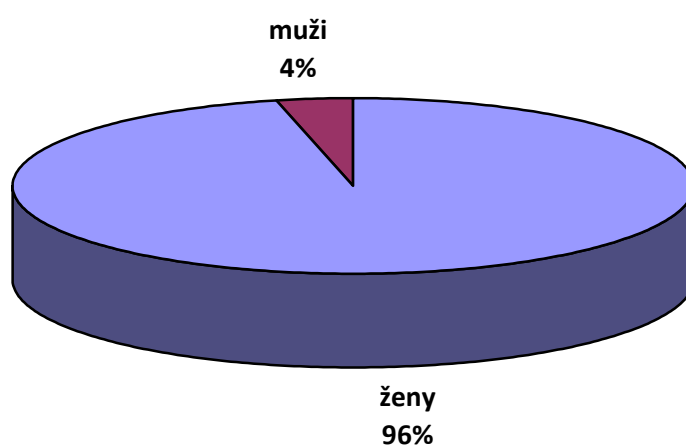
10.4.1 Charakteristika respondentů

Výzkumu se zúčastnilo 36 respondentů z toho 35 žen a 1 muž. Je všeobecně známo, že v mateřských školách pracuje více žen než mužů. Důvodem může být jak finanční ohodnocení této profese, tak i povaha a náplň práce. Většina mužů nemusí mít dostatečnou trpělivost, která je pro výkon této profese velmi důležitá, nebo se jim tato práce nemusí jevit tak atraktivní jako jiné profese. Výzkumu se zúčastnili jak učitelé, kteří pracují v mateřské škole již dlouhou dobu, tak i učitelé, kteří začali pracovat v mateřské škole teprve nedávno. Výběr respondentů byl prováděn zcela náhodně.

Tabulka č. 1: Vzorek respondentů podle pohlaví

	celkem	%
ženy	35	97,22
muži	1	3,66

Graf č. 1: Vzorek respondentů podle pohlaví

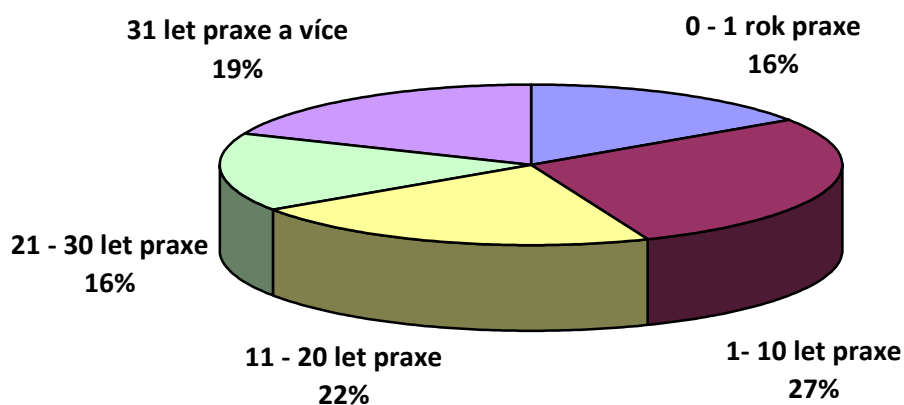

Na otázku „*Jak dlouho učíte v mateřské škole*“ odpovědělo 32 respondentů. Nejvíce procent získala skupina respondentů, která učí v mateřské škole v rozmezí od 1 roku do 10 let – 28%. Hned za touto skupinou následovala skupina respondentů, která pracuje v mateřské škole v rozmezí od 11 do 20 let - 22%. Skupiny respondentů s praxí 0 – 1 rok a 21 – 30 let získaly stejný počet procent – 16%. Respondenti, kteří mají praxi v mateřské škole 31 let a více získali 19%.

Tabulka č. 2: Délka praxe respondentů v MŠ

	Celkem	%
0 - 1 rok praxe	5	15,63
1- 10 let praxe	9	28,13
11 - 20 let praxe	7	21,86
21 - 30 let praxe	5	15,63
31 let praxe a více	6	18,75

Graf č. 2: Délka praxe respondentů v MŠ

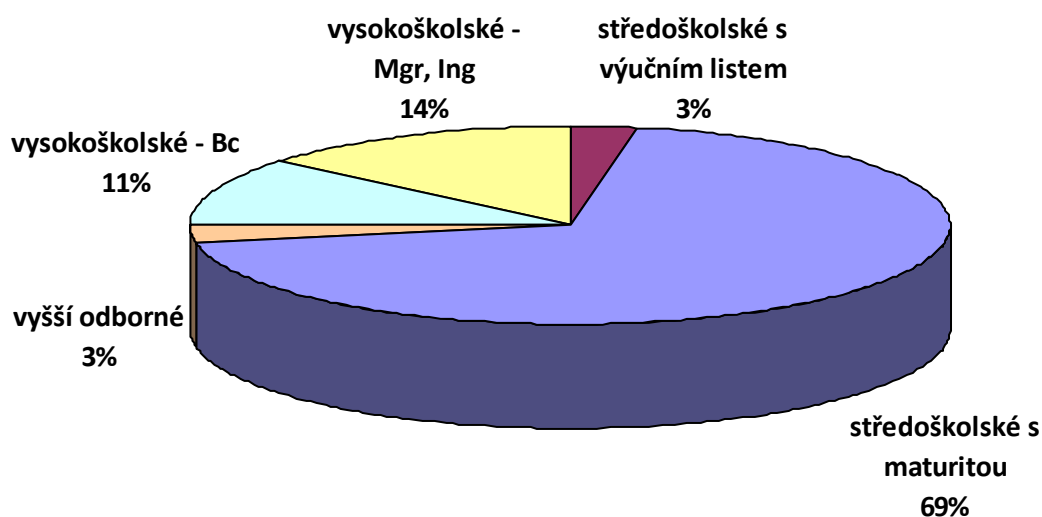

Vzdělanostní struktura respondentů je zastoupena rozdílně. Nejvíce respondentů má středoškolské vzdělání s maturitou - 69 %. Přes 20% dotazovaných tvoří skupina s vysokoškolským vzděláním (Bc, Mgr, Ing) a jen necelá 3 % dotázaných mají vzdělání středoškolské s výučním listem a vyšší odborné vzdělání.

Tabulka č. 3: Vzdělání respondentů

	Celkem	%
středoškolské s výučním listem	1	2,77
středoškolské s maturitou	25	69,44
vyšší odborné – Dis	1	2,77
vysokoškolské – Bc	4	11,1
vysokoškolské - Mgr, Ing	5	13,8

Graf č. 3: Vzdělávání respondentů

Na otázku „*Jakého zaměření či specializace je Vaše vzdělání*“ odpovědělo 28 respondentů. Většina respondentů má vzdělání pedagogického směru - 82%. Ostatní respondenti nemají pedagogické vzdělání - 18%.

Tabulka č. 4: Studovaný obor respondentů

	Celkem	%
učitelství pro MŠ	23	82,14
sociální práce	1	3,57
ČVUT stavební	1	3,57
švadlena	1	3,57
psychologie se zaměřením na vzdělávání	1	3,57
učitelství odborných uměleckých předmětů pro SŠ	1	3,57

Největší část respondentů tvoří učitelé, kteří působí ve velkoměstě 75%. Další skupina byla zastoupena učiteli, kteří působí na vesnici 16,6%. Nejmenší skupinu tvořili učitelé, kteří působí ve velkém městě 8,3%.

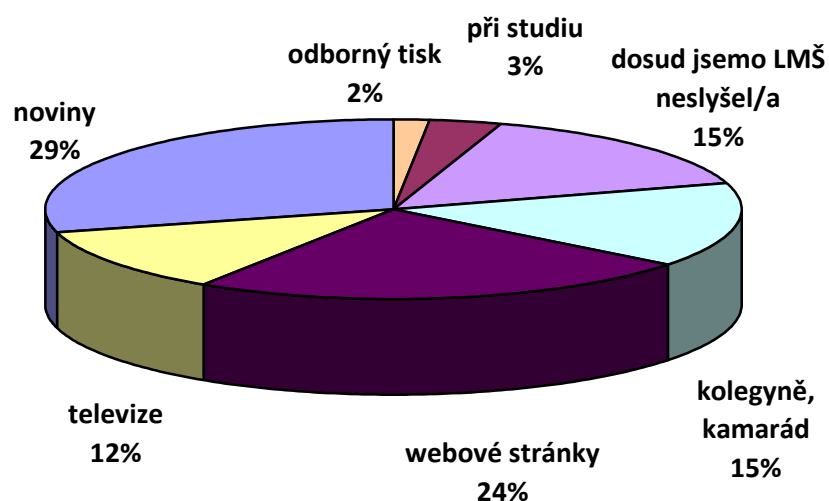
Tabulka č. 5: Struktura respondentů podle místa působení:

	Celkem	%
velkoměsto	27	75
velké město	3	8,3
vesnice	6	16,6

10.4.2 Seznámení učitelů běžných mateřských škol s lesními mateřskými školami jako alternativou předškolního vzdělávání

Výzkum ukázal, že v oblasti informovanosti učitelů běžných mateřských škol se o lesních mateřských školách necelá třetina respondentů (29,2%) dozvěděla v novinách. Přes deset procent (11,86 %) dotázaných se o lesních mateřských školách dozvědělo prostřednictvím televize. Přes dvacet procent respondentů (23,72%) se o lesních mateřských školách dozvědělo prostřednictvím webových stránek. Přes patnáct procent respondentů (15,24%) se o lesních mateřských školách dozvědělo od kolegyně nebo kamaráda a stejné procento respondentů o lesních mateřských školách doposud vůbec neslyšelo. Přes tři procenta dotázaných (3,38%) se o lesních mateřských školách dozvědělo v průběhu jejich studia a 1,69% dotázaných si o lesních mateřských školách přečetlo v odborné literatuře.

Graf č. 4 Zdroje informací

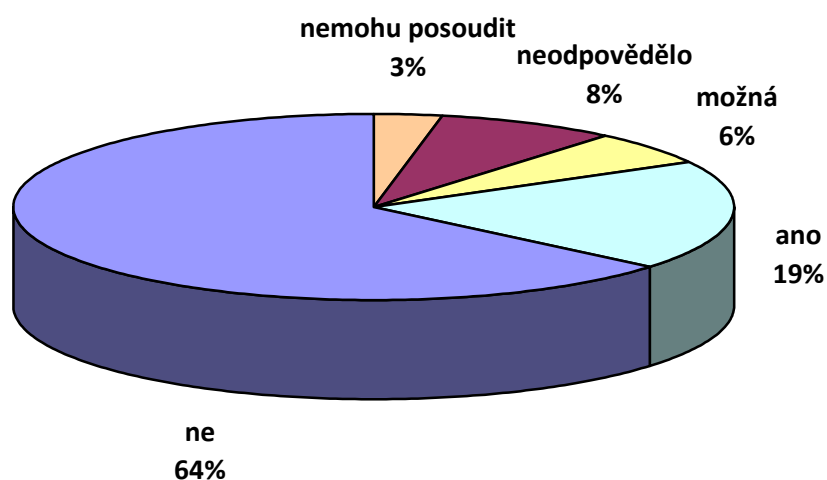
10.4.3 Ochota pracovat jako učitel v lesní mateřské škole

Na otázku „Chtěl/a byste učit v LMŠ? Proč?“ odpovědělo 63,88% respondentů záporně. Respondenti uváděli, jako hlavní důvod, proč by nechtěli učit v lesní mateřské škole, zejména pobyt venku i za nepříznivého počasí. Velmi často se také vyskytovaly poznámky, že respondentům nevyhovuje tento styl vzdělávání. Vyskytl se i názor, že v běžné mateřské škole je více pomůcek a podnětů.

Kladně na tuto otázku odpovědělo 19,44 dotázaných. Jako hlavní důvod, proč se takto rozhodli, uváděli respondenti především lásku k přírodě a také by to pro ně byly nová a zajímavá zkušenost.

U 5,55% respondentů se objevila odpověď „možná“. Tito respondenti, by chtěli lesní mateřskou školu navštívit a podle toho, by se rozhodli, zda by zde učit chtěli či nikoli. Zajímalo by je především školní vzdělávací program a režim dne. 8,33% respondentů neodpovědělo a 2,77% respondentů odpovědělo „Nemohu posoudit, nemám osobní zkušenosti“.

Graf č. 5: Ochota pracovat jako pedagog v lesní mateřské škole

10.4.4 Známost pedagoga z lesní mateřské školy

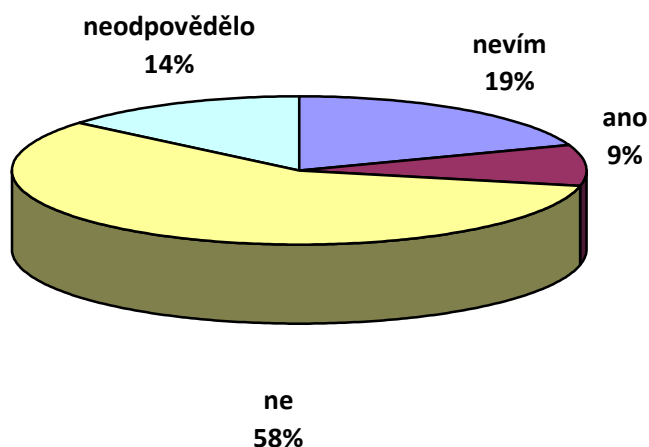
Na otázku „Znáte nějakého pedagoga, který učí v LMS? Jak dlouho tam učí?“ odpověděli všichni respondenti záporně.

10.4.5 Přirozenost lesních mateřských škol

Na otázku „Myslíte si, že je vzdělávání v LMS pro děti přirozenější než vzdělávání v běžné mateřské škole? A proč?“ odpovědělo 58,33% respondentů záporně. Mezi hlavní důvody, proč se takto rozhodli, uváděli zejména fakt, že dítě v dnešní době žije ve městě a mělo by se umět ve městě i pohybovat a žít. Dalším argumentem byl také fakt, že pokud učitelky v běžné mateřské škole chtějí, mohou s dětmi trávit většinu času venku.

Respondenti, kteří odpověděli kladně (8,33%) uváděli jako argument fakt, že si děti mohou přírodu prozkoumat osobně a ne jen prostřednictvím obrázků. Dalším argumentem byl i fakt, že děti se pohybují v přirozeném prostředí a musí se mu také umět přizpůsobit. Přírodní prostředí se nepřizpůsobuje dětem, jak to bývá v mnohých mateřských školách zvykem (například menší stolečky, umyvadla, WC a podobně). 13, 88% respondentů na tuto otázku neodpovědělo a 19,44% respondentů odpovědělo „Nevím“

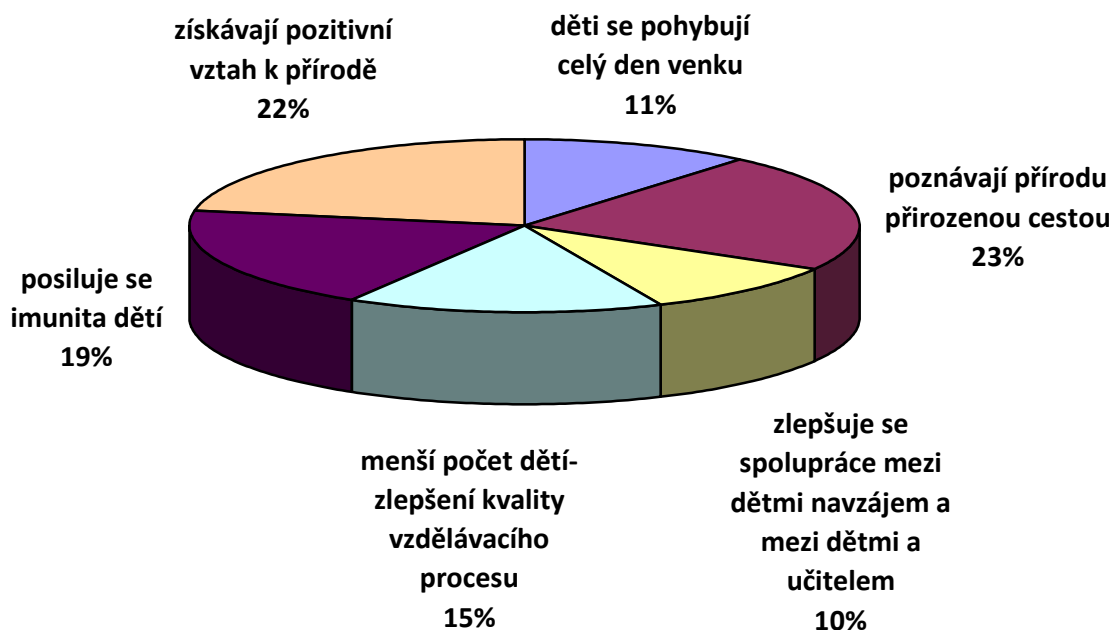
Graf č. 6: Přirozenost vzdělávání dětí v LMŠ

10.4.6 Kladné stránky lesní mateřské školy

Největší procento respondentů (23%) vnímá jako pozitivní stránku lesní mateřské školy to, že děti poznávají přírodu přirozenou cestou. 15% dotázaných vidí jako největší pozitivum menší počet dětí ve třídě a s tím související lepší kvalitu vzdělávacího procesu. Posílení imunity dětí považuje 19% respondentů za pozitivní stránku lesních mateřských škol. Fakt, že se děti pohybují celý den venku, považuje za kladnou stránku 11% respondentů. 10% dotázaných si myslí, že největším plusem lesních mateřských škol je lepší spolupráce mezi dětmi navzájem a mezi dětmi a učitelem. Pro 22% respondentů je nejdůležitější fakt, že děti získávají pozitivní vztah k přírodě.

Graf č. 7: Pozitiva LMŠ

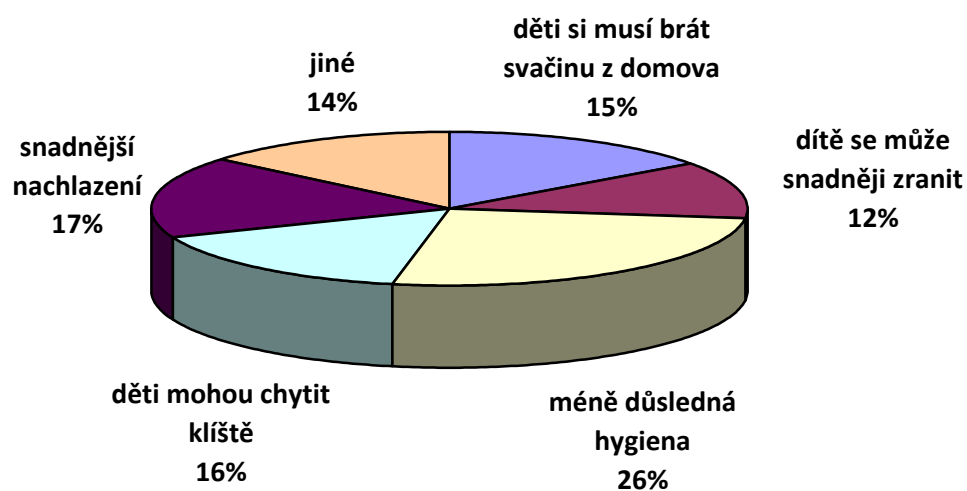
10.4.7 Záporné stránky lesní mateřské školy

Necelá třetina respondentů (27%) vnímá negativně méně důslednou hygienu. 15% respondentů vidí jako zápornou stránku lesních mateřských škol to, že dítě může chytit klíště, nebo může být poštipáno komáry. Stejně procento (15%) respondentů vnímá jako negativní fakt, že si děti musejí brát svačinu z domova. Snadnější nachlazení je negativně vnímáno u 17% respondentů a 12% respondentů vidí jako negativní stránku lesních mateřských škol možnost snadnějšího zranění dítěte. 15% respondentů si zvolilo možnost „Jiné“ a uvedlo tyto důvody (viz tabulka č. 6).

Tabulka č. 6: Jiné záporné stránky lesních mateřských škol

	Celkem	%
nemohu posoudit	2	3,07
dítě je ochuzeno o jiné podněty	2	3,07
činnosti jsou ovlivněné počasím	1	1,53
v dnešní době je důležité naučit dítě žít i „mezi čtyřmi zdmi“	1	1,53
v LMŠ chybí organizace činností v klidu	1	1,53
v případě úrazu může být pro záchranou službu těžší najít LMŠ, nebo se může stát, že v oblasti, kde se děti pohybují, je špatná příjezdová cesta	1	1,53
děti musí vzdělávat flexibilní odborník, jinak nedokáže naplnit ŠVPPV	1	1,53
obzvláště náchylné dítě, by raději LMŠ nemělo navštěvovat	1	1,53

Graf č. 8: Negativa LMŠ

10.5 Vyhodnocení dotazníků určených učitelům lesních mateřských škol

Celkem bylo získáno a analyzováno 26 vyplněných dotazníků. U dílčích otázek se počet respondentů, kteří na danou otázku odpověděli, liší.

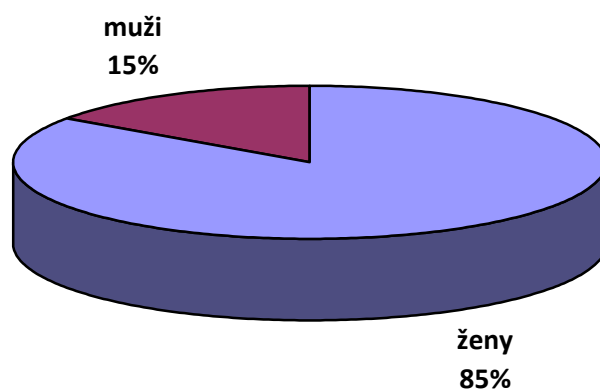
10.5.1 Charakteristika respondentů

Výzkumu se zúčastnilo 26 respondentů z toho 22 žen a 4 muži. Jednalo se jak o učitele, kteří pracují v lesní mateřské škole ve velkoměstě, tak i o učitele, kteří pracují na vesnici.

Tabulka č. 7: Vzorek respondentů podle pohlaví

	Celkem	%
ženy	22	84,62
muži	4	15,38

Graf č. 9: Vzorek respondentů podle pohlaví

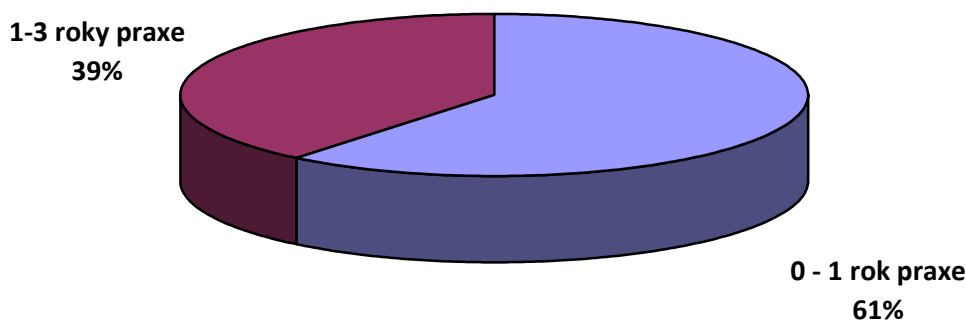

Na otázku „*Jak dlouho pracujete v LMŠ*“ odpovědělo 23 respondentů. Více jak polovina respondentů (53,8%) pracuje v lesní mateřské škole v rozmezí od 0 let do 1 roku. Hned za touto skupinou následovala skupina respondentů, která pracuje v lesní mateřské škole v rozmezí od 1 roku do 3 let (46,2%).

Tabulka č. 8: Délka praxe respondentů v LMŠ

	Celkem	%
0 - 1 rok praxe	14	60,86
1- 3 roky praxe	9	39,13

Graf č. 10: Délka praxe respondentů v LMŠ

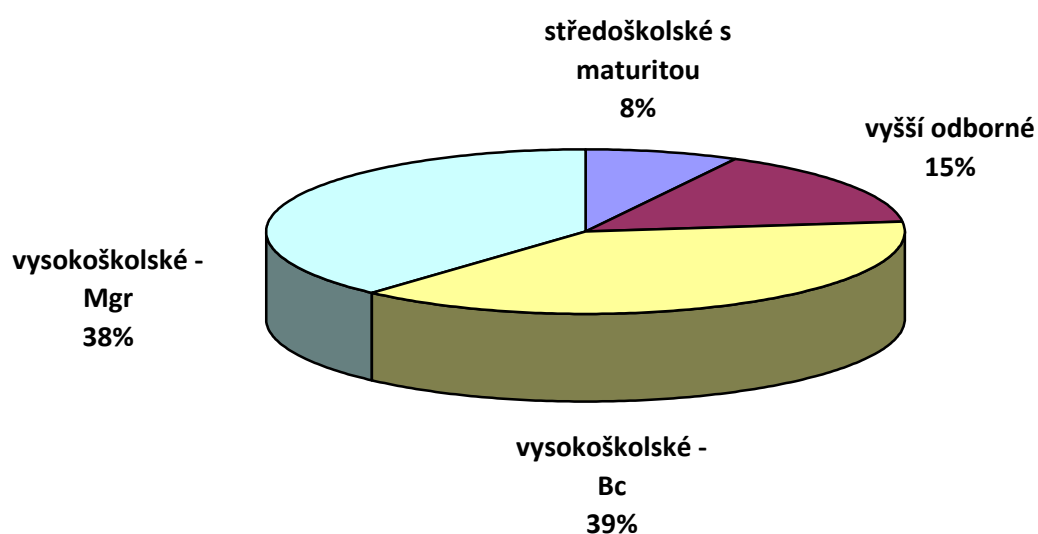

Vzdělanostní struktura respondentů je zastoupena rozdílně. Nejvíce respondentů má vysokoškolské vzdělání (Bc, Mgr) - 77 %. Přes 15% dotazovaných tvoří skupina s vyšším odborným vzděláním a jen necelých 8 % dotázaných má vzdělání středoškolské s maturitou.

Tabulka č. 9: Vzdělání respondentů

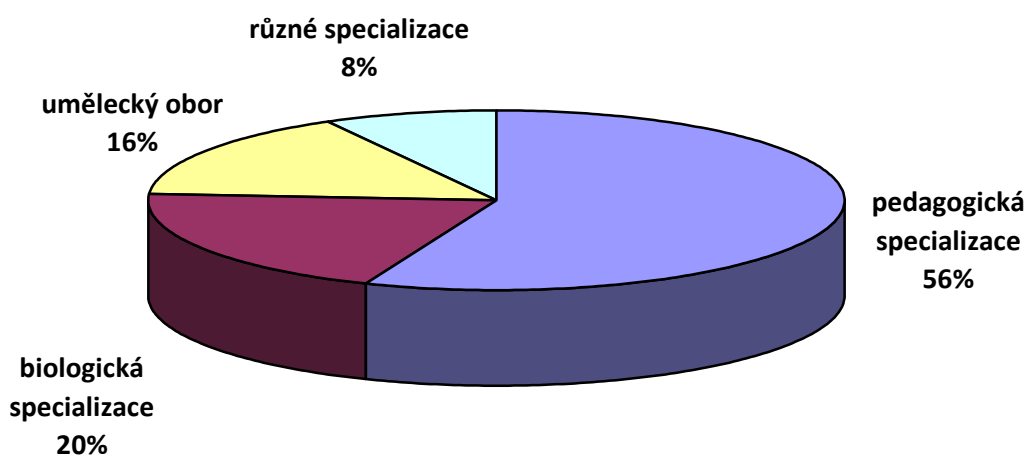
	Celkem	%
středoškolské s maturitou	2	7,69
vyšší odborné – Dis	4	15,38
vysokoškolské – Bc	10	38,46
vysokoškolské - Mgr	10	38,46

Graf č. 11: Vzdělávání respondentů

Na otázku „*Jaká je Vaše specializace či zaměření*“ odpovědělo 25 respondentů. Vystudovaná specializace respondentů je opravdu různorodá. Více než polovina respondentů - 56% má vystudovanou specializaci pedagogického směru. Další skupinu tvořili respondenty s biologickou specializací – 20%. Skupina 16% respondentů má vystudovaný umělecký obor. Poslední skupina dotázaných – 8% má vystudovanou specializace různých směrů.

Graf č. 12. Specializace respondentů

Tabulka č. 10: Specializace respondentů

	Celkem	%
<i>Pedagogická specializace:</i>		
učitelství pro MŠ	3	12
speciální pedagog	4	16
pedagogika volného času	1	4
pedagogika	1	4
vychovatelství	1	4
sociální pedagogika a vychovatelství	2	8
učitelství VV a OV pro ZŠ	1	4
učitelství biologie a geografie pro SŠ	1	4
<i>Biologická specializace</i>		
ochrana životního prostředí	1	4
muzeologická biologie	1	4
hydrobiologie	1	4
biologie-zoologie	1	4
péče o biosféru	1	4
<i>Umělecký obor</i>		
herectví	1	4

umění	1	4
sochař	1	4
nonverbální divadlo	1	4
<i>Různá specializace</i>		
knihovnictví	1	4
diagnostika motorových vozidel	1	4

Největší část respondentů tvoří učitelé, kteří působí ve velkoměstě - 54%. Další skupina byla zastoupena respondenty, kteří působí na vesnici 23%. Respondenti, kteří působí ve velkém městě, byli další skupinou – 15%. Stejně procento - 4% tvoří respondenti, kteří působí ve středním a také v malém městě.

Tabulka č. 11: Struktura respondentů podle místa působení:

	Celkem	%
velkoměsto	14	53,85
velké město	4	15,38
vesnice	6	23,08
malé město	1	3,85
střední město	1	3,85

10.5.2 Důvod pro práci v lesní mateřské škole

Na tuto otázku odpovědělo 22 respondentů. Výzkum ukázal, že pro nadpoloviční většinu respondentů - 53% byl hlavním důvodem, proč začali pracovat v lesní mateřské škole, jejich zájem o tuto problematiku. Pro 16% respondentů byl hlavním důvodem, proč začali pracovat v lesní mateřské škole, menší počet dětí, než je v běžných mateřských školách. Pouhá 3% dotázaných si zvolila tuto práci, protože nenašla uplatnění v běžné mateřské škole. 28% respondentů uvedlo jiné důvody, proč si vybrali práci právě v lesní mateřské škole (viz tabulka č. 12).

Tabulka č. 12: Jiné důvody pro práci v LMŠ

Jiné důvody	celkem	%
byla jsem oslovena	2	22
mám blízko k přírodě	1	11
v LMŠ není třeba vzdělání jako v běžné MŠ	1	11
baví mě práce s dětmi v přírodě	2	22
možnost seberealizace	1	11
nejdříve jsem zde byla na praxe, později jsem začala v LMŠ i pracovat	1	11
LMŠ jsem poznala v Německu a poté jsem se rozhodla pracovat v LMŠ	1	11

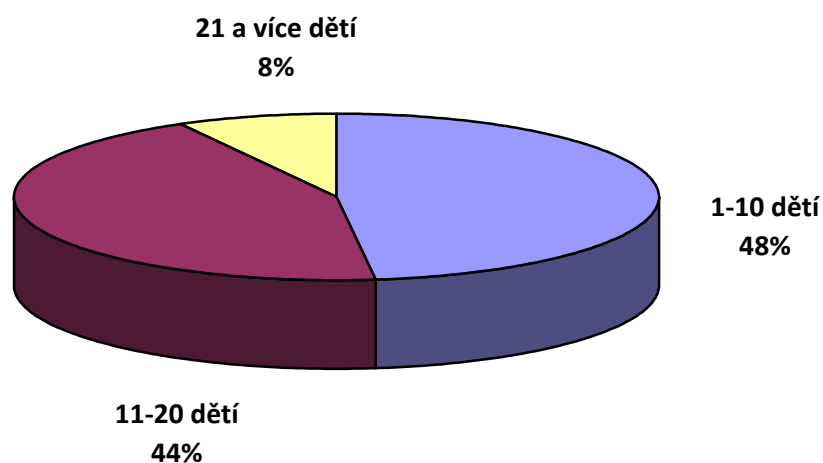
10.5.3 Počet dětí, které chodí do lesní mateřské školy

Na otázku „Kolik dětí průměrně navštěvuje Vaši LMŠ?“ odpovědělo 25 respondentů. Necelá polovina respondentů – 48% odpověděla, že do jejich LMŠ chodí nejvíce deset dětí denně. Hned za touto skupinou následovala skupina dotázaných, do jejichž LMŠ chodí denně 11 – 20 dětí (44%). Poslední skupinu tvoří respondenti, do jejichž LMŠ chodí 21 dětí či více (8%).

Tabulka č. 13: Počet dětí v LMŠ

	Celkem	%
1 – 10 dětí	12	48
11 – 20 dětí	11	44
21 a více dětí	2	8

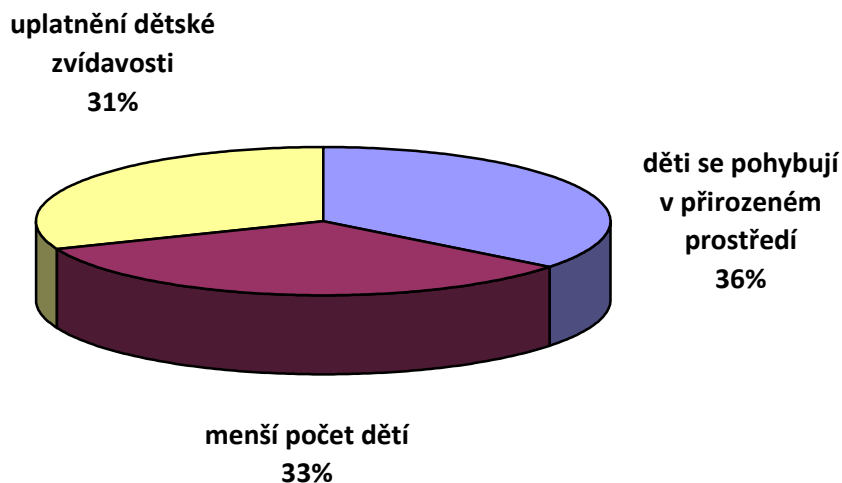
Graf č. 11: Počet dětí v LMŠ

10.5.4 Přírozenost lesních mateřských škol

Na otázku “*Myslíte si, že je vzdělávání v LMŠ pro děti přirozenější než vzdělávání v běžné mateřské škole? A proč?*“ odpověděla necelá třetina respondentů – 32% že, je LMŠ přirozenější, protože se děti pohybují v přirozeném prostředí. Menší počet dětí v LMŠ je důležitý pro 30% dotázaných, a proto je pro ně LMŠ přirozenější. Pro 28% dotázaných je důležité uplatnění přirozené dětské zvědavosti při pobytu venku. Vyskytly se také názory, že LMŠ je přirozenější, protože není potřeba obrázků, dítě se učí prožitkem, vyskytuje se zde respektující pedagogický přístup a v neposlední řadě děti venku vidí věci v souvislostech.

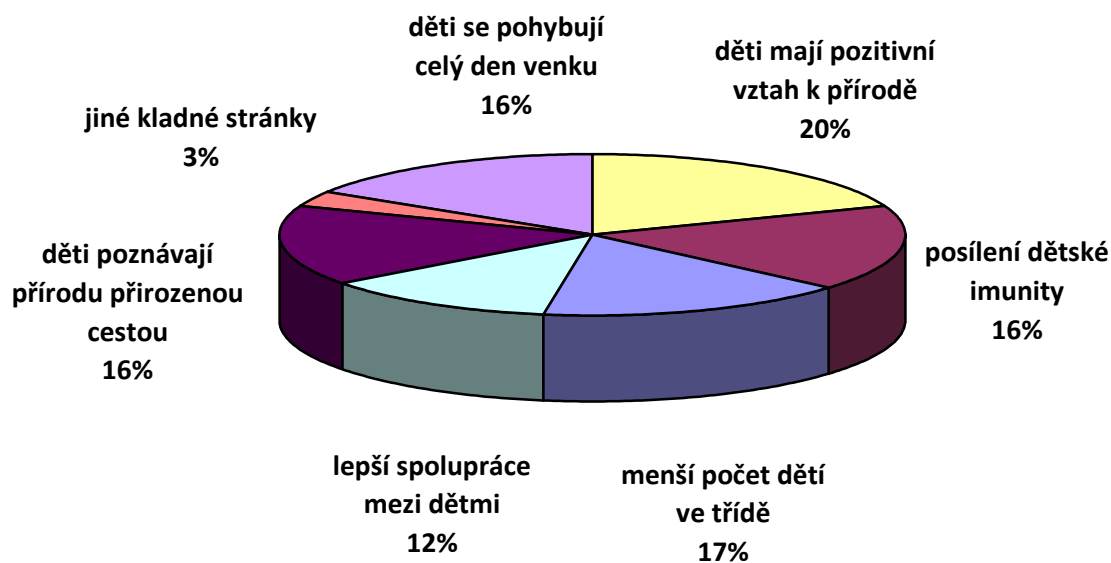
Graf č. 12: Kladné stránky LMŠ

10.5.5 Kladné stránky lesní mateřské školy

Největší procento respondentů (19%) vnímá jako pozitivní stránku lesní mateřské školy to, že děti mají pozitivní vztah k přírodě. 17% dotázaných vidí jako největší pozitivum menší počet dětí ve třídě a s tím související lepší kvalitu vzdělávacího procesu. Posílení dětské imunity a fakt, že se děti pohybují celý den venku považuje 16% respondentů za pozitivní stránku LMŠ. 12% dotázaných si myslí, že největším plusem LMŠ je lepší spolupráce mezi dětmi navzájem a mezi dětmi a učitelem a pro 16% respondentů je nejdůležitější fakt, že děti poznávají přírodu přirozenou cestou. Respondenti (3%) uvedli i jiné kladné stránky lesních mateřských škol. Patřil k nim fakt, že děti z lesních mateřských škol jsou podle respondentů více samostatné, komunikativní a více spolupracují. Vyskytl se i názor, že kladnou stránkou LMŠ jsou smíšené třídy.

Graf č. 13: Kladné stránky LMŠ

10.5.6 Pozitivní ohlasy ze strany rodičů

V dotazníku byly uvedeny nejrůznější pozitivní ohlasy ze strany rodičů. Mezi nejčastěji uváděný pozitivní ohlas patřil fakt, že děti milují lesní mateřskou školu, do které chodí. Tento pozitivní ohlas uvedlo 17% respondentů. Dalším nejčastěji uváděným pozitivním ohlasem byl fakt, že děti přicházejí domů z mateřské školy vyběhané. Uvedlo jej 10% respondentů. Hned za tímto pozitivním ohlasem následoval fakt, že děti se pohybují celý den venku. Tento fakt uvedlo 9% dotázaných. Další pozitivní ohlasy naleznete v tabulce č. 14.

Tabulka č. 14: Pozitivní ohlasy ze strany rodičů

	Celkem	%
LMŠ má bohatý prožitkový program	1	1,54
děti mají přirozený vztah k přírodě	4	6,15
všestranný rozvoj dítěte	1	1,54
vstřícný přístup pedagogů	4	6,15
děti jsou vyběhané	7	10,77
Děti jsou méně nemocné	5	7,69
děti se pohybují celý den venku	6	9,23
děti milují LMŠ	11	16,92
kladné hodnocení programu	3	4,62
v LMŠ panuje rodinná atmosféra	3	4,62
děti se pohybují na čerstvém vzduchu	3	4,62
děti jsou více utahané	3	4,62
děti mají dobrou fyzická kondice	4	6,15
větší samostatnost dětí	3	4,62
lepší hrubá motorika dětí	2	3,08
přátelské společenství rodičů	3	4,62
lepší uplatnění pro děti se SVP	2	3,08

10.5.7 Negativní ohlasy ze strany rodičů

Více než třetina respondentů - 36% uvedla, že nemá žádné negativní ohlasy ze strany rodičů. 13% respondentů uvedlo jako negativní ohlas ze strany rodičů finance. Pro některé rodiče je lesní mateřská škola finančně náročnější než běžná mateřská škola. Špinavé a mokré oblečení uvedlo 10% respondentů. V tabulce č. 15 naleznete další různé negativní ohlasy, které uvedlo 40% respondentů.

Tabulka č. 15: Negativní ohlasy ze strany rodičů

	Celkem	%
strach o bezpečí v terénu	1	3,33
klíšťaťata	1	3,33
nachlazení	2	6,66
nebezpečné hry s klackem	1	3,33
děti mají špinavý obličej	1	3,33
nákaza boreliózou	1	3,33
nedostatek pitného režimu	1	3,33
nebezpečí při zapálení ohně	1	3,33
nedostatek spánku	1	3,33
neodhalí se včas počůrané dítě	1	3,33
děti jsou více unavené	1	3,33

10.6 Závěr výzkumu

Cíl výzkumu byl splněn. Byly zjištěny skutečné názory učitelů běžných mateřských škol na alternativní způsob vzdělávání zvaný lesní mateřské školy. Byla rovněž zmapována informovanost učitelů běžných mateřských škol o lesních mateřských školách. Rovněž byly zjištěny pozitivní i negativní ohlasy na toto alternativní vzdělávání ze strany rodičů, které byly sděleny pedagogům lesních mateřských škol. Učitelé LMŠ se vyjádřily k problému kladných stránek LMŠ i k problému, zda je LMŠ pro děti přirozenější a proč. Vyjádřily se také k otázce, proč si tuto práci vybraly.

Z výzkumu vyplývá, že v předškolních zařízeních pracují především ženy. A to jak v běžných mateřských školách, tak i v lesních mateřských školách. Potvrdila se také další hypotéza a to ta, že většina respondentů a to jak učitelé v běžných mateřských školách tak i učitelé v lesních mateřských školách působí ve velkoměstě. Hypotéza ohledně vzdělání se taktéž potvrdila. Učitelé běžných mateřských škol mají převážně středoškolské vzdělání zaměřené pedagogicky. Kdežto učitelé lesních mateřských škol mají vzdělání spíše vysokoškolské, které je různorodé, není zde striktně vyžadován jen pedagogický obor.

Další hypotéza, která byla stanovena, se také potvrdila. Šlo o informovanost učitelů běžných mateřských škol o lesních mateřských školách. Většina respondentů již o lesních mateřských školách věděla a nejvíce respondentů se o LMŠ dozvědělo na webových stránkách. Potvrdila se i hypotéza, že žádný učitel běžné mateřské školy nezná učitele LMŠ. I další stanovená hypotéza se potvrdila. Učitelé běžných mateřských škol si myslí, že vzdělávání v lesních mateřských školách pro děti není přirozenější.

Nebyla potvrzena hypotéza, že by respondenti chtěli alespoň vyzkoušet práci v LMŠ. Většina respondentů by nechtěla v LMŠ učit. Hypotéza ohledně negativních stránek také nebyla potvrzena. Respondenti vidí jako hlavní negativní stránku LMŠ méně důslednou hygienu. Hypotéza předpokládala jako negativní stránku LMŠ větší nebezpečí úrazu, chycení klíštěte. Hypotéza, že jako největší pozitivní stránku vnímají učitelé běžných mateřských škol fakt, že se děti pohybují celý den venku, nebyla potvrzena. Respondenti vnímali jako větší pozitivum fakt, že děti získávají pozitivní vztah k přírodě. Potvrdila se hypotéza, že učitelé běžných mateřských škol vnímají pozitivně fakt, že děti poznávají přírodu přirozenou cestou.

Potvrzena byla i hypotéza, že většina učitelů LMŠ si tuto práci vybrala proto, že mají zájem o tuto problematiku. Hypotéza že do LMŠ chodí průměrně 10-15 dětí byla potvrzena. Hypotéza, která byla uvedena jako další, byla opět potvrzena. Mezi nejčastěji uváděnými pozitivními ohlasy ze strany rodičů na LMŠ byl fakt, že děti LMŠ doslova milují. Byla potvrzena i hypotéza ohledně negativních ohlasů. Hypotéza předpokládala, že nejvíce negativních ohlasů ze strany rodičů bude finanční stránka a toto se potvrdilo. Byla potvrzena i hypotéza, že učitelé LMŠ si myslí, že je pro děti lesní mateřská škola přirozenější než běžné mateřské školy.

10.7 Osobní názor

V rámci této bakalářské práce jsem navštívila dvě LMŠ. Jednalo se o LMŠ Větvička v Plzni – Bolevci a LMŠ Berounka v Druztové. Cílem těchto návštěv bylo zjistit, zda teorie koresponduje s praxí a pokud ano do jaké míry.

10.7.1 LMŠ Větvička

Lesní mateřskou školu Větvička jsem navštívila minulý rok v dubnu. Touto dobou byla LMŠ teprve ve zkušebním provozu. Očekávala jsem tedy, že se může vyskytnout nějaký problém v organizaci dne, nebo že nemusí být úplně ujasněny otázky týkající se ŠVP. Obě dvě moje očekávání se částečně naplnila. Myslím si, že organizace dne ještě neměla úplně pevný řád, ale ve zkušebním provozu je to pochopitelné. ŠVP v tuto dobu ještě nebyl přesně stanoven. Učitelé se nejprve zaměřili na socializaci dětí v rámci dětské skupiny a na socializaci dětí v rámci MŠ.

Děti se společně s učiteli scházejí na vlakové zastávce v Plzni – Bolevci. Ráno byla ještě opravdu zima. Říkala jsem, jestli v takové zimě budou děti celé dopoledne venku, zda se přece jen neuchýlí do zázemí. Moje obavy se naštěstí nepotvrdily. První okamžik, který mě na chvíli vyvedl z míry, byl moment, kdy tatínek přivezl svou dceru do LMŠ na kole. V tu chvíli mi bylo jasné, že rodiče berou tento způsob vzdělávání naprosto vážně a není to jen nějaké „náhradí řešení“, protože pro jejich dítě již nebylo v běžné mateřské škole místo. Hned potom na mě čekal další „šok“. Byl to příjemný šok. Jeden z pedagogů byl muž, který přijel rovněž na kole. Muž v LMŠ je v naší republice přece jen poněkud vzácný jev. Byla jsem velmi ráda, že také uvidím práci muže v LMŠ. Jak jsem se později dozvěděla, pan učitel byl opravdu zapálený do environmentální výchovy a do LMŠ skutečně patřil. I jeho přístup k dětem byl úplně jiný, než jaký jsme vidala v běžných mateřských školách, ale možná to bylo tím, že jsem nikdy předtím nezažila muže v MŠ.

Celý dopolední program probíhal venku. Děti svačily venku na dece a pan učitel jim k tomu četl pohádku o skřítcích. Pohybová hra, kterou děti hrály, byla v podmínkách lesa přímo ideální. Děti se nemusely tísnit v malé školní třídě a mohly si užít volnost pohybu. Následovala procházka po okolí. Děti si nesly s sebou batůžky a šly naprosto bez námitek a protestů. Pokud je něco zaujalo, měly dostatek času, aby vše prozkoumaly. V případě, že měly děti nějaký dotaz, učitelé jim vše objasnili. Nakonec jsme se uchýlili na lavičky, kde si děti vyndaly své mističky a snědly polévku s domácím chlebem, který upekli pan učitel. Domácí chleba, věc, kterou jsem nesmírně ocenila. Přece jen každý den se

nevidí, aby učitel dětem doma upekl chleba, a přinesl ho dětem do mateřské školy. Učitel běžné mateřské školy připravuje dětem činnosti, pomůcky, ale domácí chleba? Můžou za to přísné hygienické normy, které platí v běžných mateřských školách a které nedovolují učitelům připravit dětem jídlo doma a přinést ho dětem ochutnat. A i proto se mi myšlenka LMŠ stále více zamlouvá. Po obědě následovala cesta zpět přes les k místu, kde již na děti čekali rodiče.

Při této návštěvě jsem ani chvíli neměla pocit chaosu nebo časového presu. Na všechno byl dostatek času a nikam se nechvátilo. Děti měly očividnou radost z pohybu. Mohly si vyzkoušet přechod po kládě, chůzi po nerovném terénu, běhání po okolí, skákání. Viděly žabí vajíčka, myší noru a spoustu hub, které potom samy vyhledávaly. Ač dětem bylo nabídnuto několik her a činností měla jsem pocit, že mají dostatek podnětů kolem sebe, kterých využívaly ke hře, pozorování a povídání.

10.7.2 LMŠ Berounka

LMŠ Berounka jsem navštívila tento rok v lednu. Rozhodla jsem se pro návštěvu proto, abych viděla LMŠ v plném provozu a abych měla možnost srovnání.

Do LMŠ Berounka chodí i neplně tříleté děti. Jedné holčičce bylo teprve přes rok. Žasla jsem, jak je samostatná a jak se obratně pohybuje v lese mezi popadanými větvemi, na nerovném terénu a dokonce si poradila i s prudkým kopcem. Ostatně tak jako všechny děti. V den mé návštěvy byly v LMŠ děti tři a všechny byly ani ne tříleté. V LMŠ jsem strávila celé dopoledne, a tak jsem měla možnost vidět rytmus dne. Den začal pozdravem na začátku lesa, pokračovaly jsme dál lesem a po cestě učitelky hrály s dětmi zvířecí schovávanou. Učitelka se schovala a vydávala zvuk nějakého zvířete. Děti měly za úkol ji najít a určit v jaké zvíře se „proměnila“. Po cestě lesem se děti učily rozpoznávat směr pomocí šipek složených z klacků. Cílem naší cesty byl nejdříve krmelec, kde jsme nechaly zvířatům suchý chleba a jablka, ale tento cíl nebyl konečný. Dále jsme postupovaly k řece Berounce, kde jsme rozdělaly oheň do velkého hrnce. Děti si sedly na karimatky, které byly ještě zateplené dekou, a rozbalily si svačiny. Během svačiny měly děti také možnost opéci si na ohni chleba.

Když děti svačily, ukázala mi učitelka svoji přípravu. Obdivovala jsem jak pečlivě má vše sepsané a připravené. Když jsem se jí ptala, proč je to tak podrobné, vysvětlila mi, že se časem může k činnostem vrátit, přečíst si poznámky a hned ví, o jaké činnosti se jednalo. Také mi vysvětlila, že v běžné mateřské škole může učitelka zaměstnat dítě

různými pomůckami, což v lese není možné, a proto je lepší se důkladně připravit a nabídnou dětem celou řadu aktivit.

Na louce u řeky jsme s dětmi hrály pohybové hry. Děti měly dostatek prostoru se vyběhat a přitom byly stále v zorném poli učitelek. Opět jsem záviděla tolik prostoru pro hru, protože tolik místa není ani na školních zahradách. Než jsme se vydaly na zpáteční cestu, šly jsme společně s dětmi ještě zchladit rozpálený hrnec do řeky. Děti se zájmem dívaly, jak se z hrnce kouří, když se ponoří do studené vody. Cestou zpět přes louku jsme s dětmi objevily myši cestičky, které vedly od jedné nohy k druhé. Děti stopovaly, kudy cestičky vedou a hledaly díry v zemi.

Nyní nás čekala cesta do zázemí, kde děti poobědvají. V zimě děti venku jen svačí, obědy se podávají v zázemí. Při cestě zpět už byla na dětech vidět únava. Přece jen už ušly velký kus cesty. Nejmenší holčička spala v ručně vyrobeném vozíku do terénu, ostatní děti šly po svých. Když jsme dorazily do zázemí (podkrovní místnost obecního úřadu) nahlédla jsem ještě do třídní knihy a ŠVP. Opět jsem byla udivena, jak podrobně je zde vše zaznamenáno. Třídní kniha však nebyla taková, jakou ji znám z běžných mateřských škol, byla ručně vyrobená.

Po celém dopoledni ve LMŠ jsem byla doslova nadšená a utvrdila jsem se v mém názoru, že lesní mateřské školy mají svůj smysl. Byla jsem nadšená z dětí, které byly naprosto samostatné. Také mě překvapilo, jaký kus cesty samy ušly, i když na nich byla vidět únava, zvládly obtížný terén velmi dobře. Kdybych měla porovnat děti v běžných mateřských školách, které chodí většinou jen po asfaltovém chodníku nebo běhají po rovném terénu zahrady, s dětmi z LMŠ, musím konstatovat, že fyzicky jsou na tom děti z LMŠ mnohem lépe. Poradily si i s prudkým kopcem, který za pomoci učitelek seběhly, nebo sjely po zadku. Špinavého oblečení se nikdo nebál. Učitelky děti upevňovaly v tom, že v lese se oblečení může ušpinit. Také jsem uvítala, že děti nebyly pořád napomínány, když si chtěly vzít s sebou klacek, nebo nějaké „poklady“, co našly v lese.

Tak jako v LMŠ Větvička i tady se nikam nespěchalo. Děti měly své tempo chůze a to bylo respektováno. Klid s jakým se celé dopoledne odehrávalo, mě uklidňoval a myslím si, že měl stejný účinek i na děti. Obdivovala jsem i přístup učitelky, když se jedna holčička začala vztekat a plakat. Nejedna učitelka by ji začala vytýkat, proč brečí, ať přestane a jde dál. Tady tomu tak nebylo. Učitelka šla dál a nechala holčičku, ať si svůj vztek prožije.

Závěrem bych chtěla říct, že podle mě LMŠ mají své místo v předškolním vzdělávání. A není to jen místo, které momentálně zaplňuje díru v poptávce po volných místech v MŠ. Lesní mateřská škola je jiná, nabízí dětem příjemný den strávený v prostředí lesa, umožňuje jim, aby získaly povědomí o lesním prostředí a jeho obyvatelích a mnoho dalšího. Ovšem lesní mateřská škola není pro každé dítě, stejně tak jako není pro každého učitele. Každý, kdo se chce stát členem LMŠ musí mít v sobě lásku k přírodě, musí chtít v přírodě trávit čas a chtít přírodu poznávat a stát se na nějaký čas její součástí. Pokud toto v sobě člověk nemá, neměl by vůbec uvažovat o tom, že se chce stát členem LMŠ. Toto by si měly uvědomit i rodiče. Neměly by své děti za každou cenu zapisovat do LMŠ, jenom proto, že jinde už nebylo volné místo, pokud alespoň trochu nemají vztah k přírodě.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce je zaměřena na lesní mateřské školy v České republice. Hlavním cílem práce bylo přiblížit tento alternativní způsob vzdělávání veřejnosti a vytvořit aktuální přehled lesních mateřských škol v České republice.

Za prvé se práce zabývala důležitostí lesa pro člověka. Za druhé byla osvětlena problematika lesní pedagogiky a její historie. Za třetí byla představena jedna z nejvýznamnějších osobností environmentální výchovy a byly zde popsány metody vzdělávání dětí v přírodě. Za čtvrté byl představen koncept lesní mateřské školy. Byly popsány jednotlivé typy lesních mateřských škol, její historie a zázemí. Práce se také zajímala o stravování dětí v tomto zařízení a na potřebu vybavenosti a vhodného oblečení dětí při pobytu v přírodě. Pátou částí práce je možnost integrace jiných alternativních směrů do koncepce lesní mateřské školy. Konkrétně byla v práci představena Montesorri a Waldorfská pedagogika. Poslední částí práce je výzkum. Výzkum poukazuje na informovanost učitelů běžných mateřských škol o lesních mateřských školách, zjišťuje názory na vzdělávání dětí v lesních mateřských školách, jak u učitelů běžných mateřských škol, tak i u pedagogů lesních mateřských škol. Ze zjištěných skutečností lze vyčíst, že učitelé běžných mateřských škol by nechtěli učit v lesní mateřské škole a většina z nich ani nepovažuje tento způsob za přirozenější formu vzdělávání. Pedagogové lesních mateřských škol mají ovšem jiný názor. Z jejich zkušeností vyplývá, že děti jsou v LMŠ velmi spokojené, jejich hrubá motorika a fyzická zdatnost jsou na mnohem vyšším stupni než u dětí v běžných mateřských školách.

SUMMARY

This Bachelor Work is focused on forest kindergartens in the Czech Republic. The aim of this work was to bring this alternative way of education closer to the public and create an up-to-date overview of forest kindergartens in the Czech Republic. Firstly, the Work dealt with the importance of forest for a human being. Secondly, it clarified the issues of forest pedagogy and its history. Thirdly, it introduced one of the most significant characters of environmental education and described the methods of preschool education in the natural environment. Fourthly, it described the concept of forest kindergartens. The Work described particular types of kindergartens, their history and facilities. A part of the work was contributed to children's diet and the need for appropriate clothing and equipment for spending time outdoors.

The fifth part of the Work deals with the idea of integrating other alternative trends into the philosophy of forest kindergartens. Special attention was paid to the Montessori and Waldorf pedagogy. The last part of the work is a research. The research refers to common kindergarten teacher awareness of forest kindergartens, it also looks into opinions on pre-school education in forest kindergartens as of the teachers in common kindergartens as well as of the teachers in forest kindergartens.

The findings show that common kindergarten teachers do not have the desire to teach in a forest kindergarten nor does the majority of them consider such approach to education a more natural one. However, the forest kindergarten teachers state a different opinion. Their experience shows that children who attend forest kindergartens are very satisfied, their rough motor skills and physical fitness are much better developed than their common kindergarten peers.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Literatura:

CARLGREN, Frans a Václav JAKUBEC. *Výchova ke svobodě: pedagogika Rudolfa Steinera; obrazy a zprávy ze světového hnutí svobodných waldorfských škol*. 1. vyd. Editor Zdeněk Váňa, Arne Klinborg. Praha: Baltazar, 1991, 263 s. ISBN 80-900-3072-6.

CORNELL, Joseph Bharat. *Objevujeme přírodu: učení hrou a prožitkem*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, 141 s. ISBN 978-802-6201-458.

GRECMANOVÁ, Helena a Eva URBANOVSKÁ. *Waldorfská škola*. Vyd. 1. Olomouc: Hanex, 1996, 145 s. ISBN 80-857-8309-6.

GRUNELIUS, Elisabeth M. *Výchova v raném dětském věku: školky s waldorfskou pedagogikou*. Praha: Baltazar, 1992. ISBN 80-900-3073-4.

HEDERER, Josef a Hildegard SCHMIDBAUER. *Les a praktická ekologická výchova v mateřských školách*. Vyd. v ČR 1. Překlad Zdena Čížková. Praha: Pražské ekologické centrum, 1996, 112 s. ISBN 80-901-3770-9.

HESKOVÁ, Marie. *Vývoj vztahu člověka a přírody*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2012, 103 s. ISBN 978-80-87472-29-3.

HRDLIČKOVÁ, Alena a Eva URBANOVSKÁ. *Alternativní pedagogické koncepce: školky s waldorfskou pedagogikou*. Vyd. 1. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 1994, 175 s. Věda do kapsy, sv. 9. ISBN 80-704-0104-4.

JEŘÁBKOVÁ, Blanka. *Mateřská škola jako životní prostor*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 1993, 231 s. ISBN 80-210-0830-X.

LACINOVÁ, Ivana. *Co dělají mateřské školy v Norsku pro zdravý vývoj dětí, aneb, Nikdo není malý: zkušenosti ze zájezdového semináře projektu Zdravá mateřská škola do norských mateřských škol*. Vyd. 1. Kroměříž: Spirála, 1999, 81 s. ISBN 80-901-8733-1.

LEBLOVÁ, Eliška. *Environmentální výchova v mateřské škole*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, 175 s. ISBN 978-802-6200-949.

POL, Milan. *Waldorfské školy: izolovaná alternativa, nebo zajímavý podnět pro jiné školy?*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1995, 165 s. Věda do kapsy, sv. 9. ISBN 80-210-1097-5.

SKÝBOVÁ, Jana. *Environmentální výchovné projekty a ekologické hry ve školní a mimoškolní praxi: pro učitelství biologie a environmentálního vzdělávání*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2009, 44 s. ISBN 978-80-7290-411-2.

VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza. *Ekoškolky a lesní mateřské školy: praktický manuál pro aktivní rodiče, pedagogy a zřizovatele mateřských škol*. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo životního prostředí, 2010, 73 s. ISBN 978-80-7212-537-1.

SYNEK, Michal a Radomil ŽATKA. *Environmentální výchova v terénu*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2012, 143 s. ISBN 978-80-87472-22-4.

ŠIMIK, Ondřej. *Základy seznamování s přírodou a společností*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2007, 158 s. ISBN 978-80-7368-490-7.

VALENTA, Milan. *Waldorfská pedagogika a jiné alternativy [sic]*. Vyd. 1. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1993, 67 s. ISBN 80-706-7274-9.

ZUZÁK, Tomáš. *Hledání vztahu k dítěti ve waldorfské pedagogice: působení mezi individualitami učitele a žáka : pro učitele, vychovatele a rodiče*. Vyd. 1. Ostrava: Pedagogická fakulta Ostravské univerzity, 1998, 66 s. Věda do kapsy, sv. 9. ISBN 80-704-2129-0.

Články

VOŠAHLÍKOVÁ, Tereza. Využití metodiky Josepha Cornella (nejen) v lesní mateřské škole. In: [online]. [cit. 2013-01-30]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/p/9321/VYUZITI-METODIKY-JOSEPHA-CORNELLA-NEJEN-V-LESNI-MATERSKE-SKOLE.html/>

Internetové zdroje:

Asociace lesních mateřských škol [online]. 2010 [cit. 2013-01-30]. Dostupné z: <http://www.lesnims.cz/>

Forestry Commission GB [online]. 2013 [cit. 2013-02-14]. Dostupné z: [http://www.forestry.gov.uk/pdf/FKreportAppendix.pdf/\\$file/FKreportAppendix.pdf](http://www.forestry.gov.uk/pdf/FKreportAppendix.pdf/$file/FKreportAppendix.pdf)

Lesní pedagogika. *Střední lesnická škola v hranicích* [online]. 2012 [cit. 2013-03-11]. Dostupné z: <http://www.slshranice.cz/lesnipedagogika/galerie/index.htm>

Lesní klub Skaláček. *Středisko ekologické výchovy Český ráj* [online]. 2010 [cit. 2013-02-05]. Dostupné z: http://www.sevceskyraj.cz/lesni-klub-skalacek_vybaveni-a-obleceni

O Portálu. *Nakladatelství Portál* [online]. 2005 — 2012 [cit. 2013-02-05]. Dostupné z: <http://www.portal.cz/o-portalu/autori/cornell--joseph/48607/>

Pro rodiče. *Skřítci z borovic* [online]. [cit. 2013-02-05]. Dostupné z: <http://skritcizborovic.netstranky.cz/pro-rodice/jake-obleceni-obuv-a.html>

Provoz. *Lesní školka Na Kozinci* [online]. 2011 [cit. 2013-02-09]. Dostupné z: <http://www.nakozinci.cz/resources/LMSprovrad.pdf>

Vzdělávání. *Mezi stromy* [online]. 2007 [cit. 2013-01-30]. Dostupné z: <http://www.mezistromy.cz/cz/vzdelani/lesni-pedagogika>

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. č. 1: Rozložení LMŠ v České republice

Obr. č. 2: Dovednosti dětí z LMŠ (zeleně) a dovednosti dětí z běžných mateřských škol (šedě) v první třídě základní školy

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Vzorek respondentů podle pohlaví

Tabulka č. 2: Délka praxe respondentů v MŠ

Tabulka č. 3: Vzdělání respondentů

Tabulka č. 4: Studovaný obor respondentů

Tabulka č. 5: Struktura respondentů podle místa působení:

Tabulka č. 6: Jiné záporné stránky lesních mateřských škol

Tabulka č. 7: Vzorek respondentů podle pohlaví

Tabulka č. 8: Délka praxe respondentů v LMŠ

Tabulka č. 9: Vzdělání respondentů

Tabulka č. 10: Specializace respondentů

Tabulka č. 11: Struktura respondentů podle místa působení:

Tabulka č. 12: Jiné důvody pro práci v LMŠ

Tabulka č. 13: Počet dětí v LMŠ

Tabulka č. 14: Pozitivní ohlasy ze strany rodičů

Tabulka č. 15: Negativní ohlasy ze strany rodičů

SEZNAM GRAFŮ

- Graf č. 1: Vzorek respondentů podle pohlaví
- Graf č. 2: Délka praxe respondentů v MŠ
- Graf č. 3: Vzdělávání respondentů
- Graf č. 4 Zdroje informací
- Graf č. 5: Ochota pracovat jako pedagog v lesní mateřské škole
- Graf č. 6: Přirozenost vzdělávání dětí v LMŠ
- Graf č. 7: Pozitiva LMŠ
- Graf č. 8: Negativa LMŠ
- Graf č. 9: Vzorek respondentů podle pohlaví
- Graf č. 10: Délka praxe respondentů v LMŠ
- Graf č. 11: Vzdělávání respondentů
- Graf č. 12. Specializace respondentů
- Graf č. 11: Počet dětí v LMŠ
- Graf č. 12: Kladné stránky LMŠ
- Graf č. 13: Kladné stránky LMŠ

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. 1: Detailní výčet LMŠ v České republice
- Příloha č. 2: Mongolská jurta dětského klubu Šárynka
- Příloha č. 3: Maringotka lesní mateřské školy Větvička
- Příloha č. 4: Týpí v Mokrovratech
- Příloha č. 5: Srub lesního mateřského klubu Mezi stromy
- Příloha č. 6: Dotazník č. 1 Dotazník pro učitele běžných mateřských škol
- Příloha č. 7: Dotazník č. 2 Dotazník pro učitele lesních mateřských škol

PŘÍLOHY

Příloha č. 1.

DETAILNÍ VÝČET LMŠ V ČESKÉ REPUBLICE

Lokalita	Název LMŠ	Zázemí	Zahájení provozu	Poznámky
Mokrovraty	Mokrovraty	týpí	září 2010	
Děčín - Nebočady	Jurta	dřevěný domek s kamny	duben 2011	
Lánov	Mraveneček		1. května 2012	
Dvůr králové nad Labem	Furt venku	týpí	říjen 2010	
Nový Hradec Králové	U tří veverek		září 2011	
Choceň	Skřítkci z borovic		duben 2012	
Libchavy	Cesta malého stromu	slaměno-hliněný domeček a dřevěný přístřešek na spaní	září 2010	
Podolí u Bouzova	Rarášci Permalot	slaměno-hliněný domeček	září 2010	
Rožnov nad Radhoštěm	Na kozinci	zděný domek, velkoprostorové přístřeší, zahrada se sadem	1. prosince 2011	
Příbor	Kaštánek		září 2012	
Zlín	Na pasece	klubovna	září 2012	
Obec Modrá	Klíček	bývalá základní škola	1. dubna 2011	

Hvozdnice – Praha západ	Hvozdík	multifunkční centrum Husův dům (fara)	7. září 2011	
Obec Předklášteří	Tišňovko	chata TJ Sokol Husovice	říjen 2009	
Ivančice	Za humny	část bývalé ubytovny pro stavební dělníky	září 2011	
Jihlava	Hájenska	zděný domek	září 2011	
České Budějovice	Bigbabiesclub	zateplené a vyhřívané týpí, zahradní chatka	říjen 2010	
Lílové u Prahy	Lesní klub Lískáček	klubovna umístěná v areálu ZŠ	—	
Kamenice – Praha východ	Devětsil	maringotka	podzim 2011	
Praha 5	Lesní klub Mezi stromy	dřevěný srub v lesním zoo koutku	září 2011	
Sluštice	Živáček	dřevárna a týpí na zahradě MŠ	duben 2011	
Říčany	Pramínek	hájenka	duben 2011	
Praha 4 – braník	Eko školka Rozárka	vilka se zahradou	1. června 2011	
Plzeň	Větvička	maringotka	duben 2012	
Praha 15	Školka K2	rodinný dům	září 2011	mateřská škola s integrovaným lesním programem
Třisov	Doma v lese	mongolská jurta	—	

Brno - Bilovice nad Svitavou	Lesní skřítki	vytápěná zděná chata	květen 2012	
Hradec Králové	Kapradinka	vojenský stan a maringotka	1. září 2011	Lesní příměstský tábor
Praha 9 – Klánovice	V mechu a kapradí	institut COOP	září 2012	
Praha – Petrovice	Čtyřlístek	—	—	
Roztoky u Prahy	Dětský klub V lese	dřevěný srub	září 2012	
Praha 6 – Dejvice	Dětský klub Šárynka	jurta a maringotka	září 2009	
Praha 7 – Troja	Tři údolí	zahrádka s týpí a zahradním domkem	květen 2011	
Prokopské údolí - Praha 5	Prokúpek		1. dubna 2011	
Liberec	Liberecká lesní školka Lesmír	zahradní domeček/vila se zahradou	září 2012	
Praha 1 - Petřín	Bioškolka Všudybílek	Petřínský vrch	—	
Praha - VINOŘI	Cestička	Čtěnícký háj, v případě nepříznivého počasí Mateřské centrum Vincent	únor 2011	
Ostrava -	Lesní školka	bezbariérový byt	3. ledna 2013	

Heřmanice	Heřmánkov			
Palkovice	Bezinka		—	
Brno - Kohoutovice	Dětský lesní klub Šiška	prostory Cebtra volného času Legato	1. září 2012	
Mariánské údolí	Lesní klub Mariánka	Kadlcův mlýn	—	
Řevnice – Praha západ	Na dvorečku	vojenský stan	—	
Turnov	Dětský lesní klub Skaláček	místnost v roubence kempu Sedmihorky + klubivny kempu	3. září 2011	
Brno	Sýkorka	vytápěná zděná chata a vytápěná maringotka	březen 2011	
Pozořice	Lesní klub Stromík	bývalá hájovna	říjen 2010	

Příloha č. 2

MONGOLSKÁ JURTA DĚTSKÉHO KLUBU ŠÁRYNKA

AUTOR NEUVEDEN. *EKODOMOV: Dětský klub Šárynka* [online]. [cit. 19.2.2013]. Dostupný z:
<http://www.ekodomov.cz/detsky-klub-sarynka/fotogalerie/den-v-dks-20-11-2009/>

Příloha č. 3

MARINGOTKA LESNÍ MATEŘSKÉ ŠKOLY VĚTVIČKA

AUTOR NEUVEDEN. *vresta | krasnazelena – rajce.net* [online]. [cit. 19.2.2013]. Dostupný z: <http://www.vresta.rajce.idnes.cz/krasnazelena/#DSCF9729.jpg>

Příloha č. 4

TÝPÍ V MOKROVRATECH

AUTOR NEUVEDEN. *Dítě v lese* [online]. [cit. 19.2.2013]. Dostupný z: http://www.ditevlese.cz/galerie/index.php?object=view&action=full&folder=leto_2010&id=2#pic

Příloha č. 5

SRUB LESNÍHO MATEŘSKÉHO KLUBU MEZI STROMY

AUTOR NEUVEDEN. *Mezi stromy* [online]. [cit. 19.2.2013]. Dostupný z: http://www.mezi-stromy.cz/LMKCH/images/LMK_masopust_I/DSC_0349-n.JPG

Příloha č. 6

DOTAZNÍK PRO UČITELE BĚŽNÝCH MATEŘSKÝCH ŠKOL

REPREZENTANT

- 1) muž x žena

- 2) **Jaké máte nejvyšší dosažené vzdělání?**
 - a) základní
 - b) středoškolské s výučním listem
 - c) středoškolské s maturitou
 - d) gymnázium
 - e) vyšší odborné - Dis
 - f) vysokoškolské – Bc
 - g) vysokoškolské – Mgr

Jakého zaměření či specializace?.....

- 3) **Místo působení:**
 - a) vesnice
 - b) malé město – do 1000 obyvatel
 - c) střední město – do 4000 obyvatel
 - d) velké město – nad 4000 obyvatel
 - e) velkoměsto – více než 20 000 obyvatel

- 4) **Jak dlouho pracujete v MŠ?**

.....

5) Už jste někdy slyšel/a o LMŠ? Kde?

- a) ano slyšel/a, přečetla jsem si o LMŠ v novinách
- b) ano slyšel/a, viděla jsem reportáž v televizi
- c) ano slyšel/a, přečetla jsem si o LMŠ na internetových stránkách
- d) ano slyšel/a, dozvěděla jsem se o LMŠ od kolegyně, kamaráda, ...
- e) LMŠ jsem se dozvěděla prostřednictvím tohoto e-mailu

6) Jaká vidíte pozitiva LMŠ?

- a) děti se celý den pohybují v přírodě
- b) poznávají přírodu přirozenou cestou
- c) získávají pozitivní vztah k přírodě
- d) posiluje se jejich imunita
- e) v LMŠ je menší počet dětí – zlepšení kvality vyučovacího procesu
- f) jiná pozitiva:.....

7) Jaká vidíte naopak negativa LMŠ?

- a) děti se mohou nachladit při chladnějším počasí
- b) děti mohou chytit klíště, mohou být poštipány komáry,....
- c) děti se mohou velmi lehce ušpinit
- d) děti se mohou snadněji zranit vzhledem k nebezpečnějšímu terénu než je na školní zahradě
- e) méně důsledná hygiena
- f) děti si musí brát svačinu z domova
- g) jiné negativa:.....

8) Myslíte si, že vzdělávání v LMŠ je pro děti přirozenější než vzdělávání v klasické MŠ? A proč?

.....

9) Chtěla/a byste učit v LMŠ? Proč?

.....

10) Znáte nějakého pedagoga, který učí v LMŠ? Jak dlouho tam učí?

.....

Příloha č. 7

DOTAZNÍK PRO UČITELE LESNÍCH MATEŘSKÝCH ŠKOL

REPREZENTANT

- 1) muž x žena

- 2) **Jaké máte nejvyšší dosažené vzdělání?**
 - a) základní
 - b) středoškolské s výučním listem
 - c) středoškolské s maturitou
 - d) gymnázium
 - e) vyšší odborné - Dis
 - f) vysokoškolské – Bc
 - g) vysokoškolské – Mgr

Jakého zaměření či specializace?.....

3) Místo působení:

- a) vesnice
- b) malé město – do 1000 obyvatel
- c) střední město – do 4000 obyvatel
- d) velké město – nad 4000 obyvatel
- e) velkoměsto – více než 20 000 obyvatel

4) Jak dlouho pracujete v LMŠ?

.....

5) Proč jste se ucházel/a právě o místo v LMŠ?

- a) nenašel/a jsem místo v běžné MŠ
- b) zajímám se o problematiku LMŠ
- c) LMŠ je blíže mého bydliště než běžná MŠ
- d) v LMŠ je menší počet dětí
- e) Jiné důvody.....

6) Kolik dětí průměrně navštěvuje Vaši LMŠ?

.....

7) Jaká vidíte pozitiva LMŠ?

- a) děti se celý den pohybují v přírodě
- b) poznávají přírodu přirozenou cestou
- c) získávají pozitivní vztah k přírodě
- d) posiluje se jejich imunita
- e) v LMŠ je menší počet dětí – zlepšení kvality vyučovacího procesu
- f) výrazně se zlepšuje spolupráce dětí navzájem i dětí a učitele
- g) jiná pozitiva:

8) Máte nějaké negativní ohlasy ze strany rodičů (děti byly po pobytu venku nemocné, děti se venku ušpinily,...)? Které nejčastěji?

.....

9) Máte nějaké pozitivní ohlasy ze strany rodičů? Které nejčastěji?

.....

10) Myslíte si, že vzdělávání v LMŠ je pro děti přirozenější než vzdělávání v klasické MŠ? A proč?

- a) pohybují se v přirozeném přírodním prostředí
- b) počet dětí je menší, a proto se pedagogové mohou jednotlivým dětem více věnovat – silnější vztah dítě – učitel, učitel – dítě
- c) děti při pobytu venku uplatňují přirozenou zvědavost
- d) jiné.....